

Brottsoffer

TIDNINGEN BROTTSOFFER | BROTTSOFFERJOURERNAS RIKSFÖRBUND

NR 3/2012 | ÅRGÅNG 17

Rån

När den personliga integriteten kränks

Satsning mot våld och hot i arbetslivet

BOJ Östra Värmland vill nå fler rånutsatta • Sid 10

Lång och snårig väg tillbaka efter rånet

Gun blev överfallen på vägen hem • Sid 14

Ger brottsoffer första hjälpen

Telefoncentralen firar 10 år • Sid 6

**BROTTSOFFERJOURERNAS
RIKSFÖRBUND**

TIDNINGEN BROTTSOFFER

Utgives av Brottsofferjourernas Riksförbund
TEL: 08-644 88 00
Hammarby Fabriksväg 25, 120 30 Stockholm
www.boj.se • www.tidningenbrottsoffer.se
tidningenbrottsoffer@boj.se

Brottsofferjourernas Riksförbund, BOJ, är en ideell organisation som arbetar för bättre villkor för brottsoffer, vittnen och anhöriga. Riksförbundet har drygt 100 medlemsföreningar, lokala brottsofferjourer, över hela landet. Där kan den som utsatts för brott få kostnadsfri och konfidentiell hjälp. BOJ har också vittnesstödsverksamhet vid de flesta tingsrätter och hovrätter i Sverige. Varje år ger brottsofferjourerna stöd till drygt 80 000 brottsoffer, vittnen och anhöriga.

ANSVARIG UTGIVARE

Sven-Erik Alhem
MOBIL: 0739-738 600 MOBIL: 0708-57 76 00
sven-erik.alhem@boj.se

REDAKTÖR

Amanda Säfström
TEL: 08-550 486 07
amanda.safstrom@boj.se

GRAFISK FORM

Karin Nilsson och Nils Jarlsbo
www.karinform.se & www.jarlsbo.com

OMSLAGSFOTO

August Åberg/Bildarkivet.se. Personen på fotot har inget samband med artiklarna i tidningen.

ANNONSER

Kenneth Faltin
TEL: 0410-44 884 MOBIL: 070- 246 11 38
kenneth.faltin@spifab.se

TRYCK

Tidningen Brottsoffer ges ut med stöd av Spifab, Svenska Polisidrottsförlaget AB, Malmö. Tidningen är tryckt på miljövänligt papper (Amber Graphic) av Exaktaprinting, Malmö.

ISSN 1400-075X och upplaga 13 000 ex.

Redaktionen ansvarar ej för insänt ej beställt material. Citera oss gärna men ange källan.

Tidningen Brottsoffer utkommer med fyra nummer per år. Som medlem i en lokal brottsofferjour får du tidningen gratis. Tänk på att uppdatera dina medlemsuppgifter.

Innehåll

10. Satsar för
att nå fler rånutsatta

6.
Telefon-
centralen
jubilerar

2 Ordförande har ordet

3 Riksnytt

5 Aktuellt

6 Telefoncentralen 10 år

8 Fråga experterna

10 Tema: Rån

10 Satsar för att nå fler rånutsatta • **12** Många är oroliga för att utsättas på jobbet • **13** "Obehagligt att inte veta vem rånaren är" • **14** Lång väg tillbaka efter rånet

14.
Lång väg
tillbaka

17 Jourerna berättar

24 Till sist: Skyddsnät

BOJs och Rädda Barnens gemensamma projekt släpper metodbok för informationarbete till ungdomar om rättigheter och stöd.

24.
Skyddsnät

13 51 19-6
är Plusgironumret
till BOJs gåvofond

Prenumeration Under 2012 utgår ingen prenumerationsavgift för Tidningen Brottsoffer, men vi är naturligtvis mycket tacksamma om du som läser tidningen skulle vilja bidra ekonomiskt till vår verksamhet. I så fall tar vi tacksamt emot ditt bidrag genom en insättning på vår gåvofond med Plusgironummer 13 51 19-6.

Ordförande har ordet

Tidigt stöd viktigt för den som utsatts för rån

Rån är bland de mest integritetskränkande brotten. För den som blivit rånad är känslan av upprättelse och att samhället bryr sig viktigt, skriver Sven-Erik Alhem.

Text: Sven-Erik Alhem, förbundsordförande Foto: Jacob Ode

Sven-Erik Alhem är förbundsordförande för Brottsoffer Riksförbundet och ansvarig utgivare för Tidningen Brottsoffer. Han har tidigare varit överåklagare och är nu samhällsdebattör samt utnyttjas flitigt som expertkommentator i media.

Genom en annons i Tidningen Brottsoffer stöttar du brottsofferjourernas viktiga arbete. Kontaktuppgifter till vår annonsförsäljare på Svenska Polisidrottsförbundet AB hittar du på sidan 1.

Många av er har redan nåtts av den tråkiga nyheten att en enhällig och fulltalig förbundsstyrelse i augusti nödgades utesluta Brottsofferjouren i Göteborg ur Riksförbundet. Beslutet är unikt; något sådant har aldrig tidigare skett. Bakgrunden var att de viktiga samverkansparterna Göteborgs stad, Partille kommun samt Göteborgs tingsrätt meddelat att de inte längre hade förtroende för jouren. Förbundsstyrelsen såg mycket allvarligt på det som inträffat och övervägde frågan om uteslutning noggrant. Efter att ha inhämtat skriftligt yttrande från jouren och också lyssnat till vad de hade att anföra under två möten med dem i Göteborg undersökte vi olika lösningar. Slutligen kom vi i förbundsstyrelsen fram till att inget annat alternativ än uteslutning av jouren var möjligt. Förtroendefrågan är fundamental.

När förtroende för en jour inte längre finns hos samarbetsparterna och bidragsgivarna är det menligt och beklagligt för oss alla inom BOJ. En sådan situation kan lätt få förödande följdverkningar också för andra jourer i landet. För att brottsoffer, vittnen och anhöriga ska kunna få bästa tänkbara stöd är det helt nödvändigt med ett fullgott förtroende för den berörda stödverksamheten. Vi arbetar nu intensivt tillsammans med de lokala samarbetsparterna i Göteborg och närliggande jourer för att se till att ett fullgott stöd kan ges framöver till brottsoffer, vittnen och anhöriga i Göteborg och Partille.

Temat i detta nummer av tidningen är rån. Rån finns som brott i flera olika gärningsformer. Alla innehåller våld eller hot om våld mot person. Rån är bland de mest integritetskränkande brotten, där drabbade målsägande ofta – förutom fysiska skador – får psykiska men som kan ta lång tid att komma över. Det finns brottsoffer som blir så brutalt behandlade att de får hela sin livssituation förändrad för alltid.

Det leder ofta till lidande för många närstående till brottsoffren som påverkas av att inte längre till exempel kunna leva ett normalt familjeliv efter brottet. Jag träffade en kvinna som efter att ha utsatts för ett hänsynslöst rån inte längre tålde ljud och inte kunde ha ett normalt samliv med sin make. Make'n var varje dag efter arbetet tvungen att smyga in i bostaden i filttofflor och där leva ett "tyst liv" för att inte störa hustrun. Hon kunde heller aldrig mer arbeta efter rånet utan vistades praktiskt taget bara i bostaden.

Bland ungdomar är det som bekant relativt vanligt med rån, där gärningsmannen med våld eller hot om våld tilltvingar sig till exempel mobiltelefon, pengar och dyrbara klädesplagg. Det är viktigt att sådana brott av ungdomar klaras upp och kan lagföras så att spridningseffekten inte leder till att fler ungdomar lockas in i kriminalitet.

För ett rånoffer i allmänhet torde ett medmänskligt stöd så tidigt som möjligt efter brottet och genom hela processen vara mycket betydelsefullt. I vissa särskilt utsatta fall kan stödinsatsen bli omfattande och därmed tidskrävande. För den som blivit rånad är känslan av upprättelse och att samhället bryr sig viktigt.

För egen del tänker jag ibland på riskerna att utsättas för personrån när jag till exempel går hem från stationen sent en kväll. Jag väljer då medvetet att inte gå förbi till exempel restauranger, där det nästan alltid finns påverkade människor vid entréerna. En uppmanande fråga som: "Har du en cigarett?" kan, om den besvaras nekande, lätt leda till att bråk uppstår. Jag väljer också medvetet att hellre gå en omväg än att gå förbi ett ungdomsgäng på gatan.

Man kan alltså säga att jag promenerar brottsofferbyggande när jag väljer vägen hem under sena kvällar. Jag väljer dock helst att gå i stället för att åka taxi, vilket säkert ökar riskerna något. ■

FOTON: AMANDA SAFSTRÖM

Partiledaren Jonas Sjöstedt och pressekreteraren Emil Lindahl Persson besökte Riksförbundets kansli. De fick med sig mycket material, bland annat boken *Närhet som gör ont. Om våld mot närstående*.

Jonas Sjöstedt och BOJ i dialog om arbetet mot våld i nära relationer

I maj besökte Vänsterpartiets partiledare Jonas Sjöstedt Brottsofferjourernas Riksförbund för en dialog om arbetet mot våld i nära relationer och andra viktiga brottsofferfrågor. Det blev ett ömsesidigt och givande utbyte.

En betydelsefull fråga som togs upp under Jonas Sjöstedts besök på Brottsofferjourernas Riksförbunds kansli den 2 maj var ett långsiktigt ekonomiskt stöd till brottsofferjourer och kvinnojourer. Ekonomisk stabilitet behövs för att jourernas viktiga verksamhet med att stötta våldsutsatta kvinnor och barn inte ska vara beroende av kortsiktiga projektmedel som fördelas på årsbasis.

Ett helhetsperspektiv i stödet till våldsutsatta kvinnor lyftes också upp under mötet.

– Uppbrotsprocessen för en våldsutsatt kvinna är ofta lång och brottsofferjourerna kan finnas med under hela

processen. Ju tidigare vi kommer in i desto större chans finns också att förebygga tragiska konsekvenser, sa generalsekreterare Eva Larsson.

Jonas Sjöstedt antecknade flitigt under mötet och ställde många frågor. Förutom våld i nära relationer togs också flera andra viktiga brottsofferfrågor upp, bland annat unga killar som utsätts för misshandel som är en bortglömd grupp. Även insatser på ett tidigt stadium till vittnen diskuterades.

– BOJ kämpar för att vittnen ska erbjudas stöd tidigt. Vi vill att polisen ska tillfråga vittnen, och inte bara brottsoffer, redan vid anmälningstillfället om de vill ha kontakt med en brottsofferstödjande organisation, sa förbundsordförande Sven-Erik Alhem.

Jonas Sjöstedt var den första i raden av partiledare som BOJ bjudit in som kom på besök. Riksförbundet ser nu fram emot fler givande dialoger med samtliga partiledare för riksdagspartierna. ■

Brottsofferjouren i Göteborg utesluts ur Riksförbundet

Den 23 augusti tog Brottsofferjourernas Riksförbunds styrelse ett enhälligt beslut om omedelbar uteslutning av Brottsofferjouren i Göteborg. Brottsoffer, vittnen och anhöriga erbjuds fortsatt stöd av närliggande lokala brottsofferjourer i samarbete med Brottsofferjourernas Telefoncentral.

De viktiga samverkansparterna Göteborgs stad, Partille kommun samt Göteborgs tingsrätt har meddelat att de inte längre har förtroende för Brottsofferjouren i Göteborg.

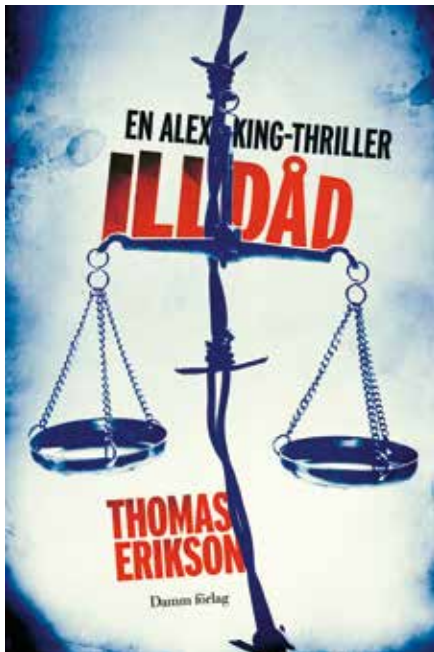
– Förbundsstyrelsen ser mycket allvarligt på att viktiga samverkanspartner saknar förtroende för den lokala jouren. För att brottsoffer, vittnen och anhöriga ska kunna få bästa tänkbara stöd är det helt nödvändigt med ett fullgott förtroende för den berörda stödverksamheten, säger förbundsordförande Sven-Erik Alhem och fortsätter:

– Riksförbundet arbetar med kraft för att stödet omgående blir bästa möjliga för brottsoffer och vittnen samt anhöriga i Partille och Göteborg.

Vittnesstödsverksamheten vid Göteborgs tingsrätt drivs redan vidare av Brottsofferjouren i Mölndal-Härryda. Den jouren har inlett ett gott samarbete med domstolen. Vittnen och målsägande erbjuds därmed samma goda stöd som tidigare.

Brotsutsatta i Göteborg och Partille erbjuds nu stöd från brottsofferjourerna i Mölndal-Härryda samt Borås i samarbete med Brottsofferjourernas Telefoncentral (0200-21 20 19). Även Göteborgs stad och Partille kommun har avisat att de kommer att erbjuda stöd i ökad omfattning till brottsoffer.

För en mer långsiktig lösning för brottsofferstödet i kommunerna för Brottsofferjourernas Riksförbund dialog med Göteborgs stad och Partille kommun. ■

Illdåd av Thomas Erikson är utgiven på Damm förlag och kan köpas på till exempel bokus.com eller adlibris.com.

Författare stöder BOJ

Författaren Thomas Erikson skänker 10 procent av intäkterna från sin andra bok *Illdåd* till BOJ. Boken har precis kommit ut och handlar om en ung kvinna, Sara, som blir utsatt för en brutal gruppvåldtäkt. Den beskriver hennes trauma och utsatthet samt vilken påfrestande rättsprocessen innebär. Sara får hjälp av stödpersonen Johanna från Brottsofferjouren under processen, vilket är av stor betydelse för henne.

Thomas Erikson skriver "Att bli utsatt för ett brott i Sverige är ingenting jag önskar någon. Men när det väl händer hoppas jag att det finns stöd att få. I syfte att göra lite nytta kommer jag därför att skänka 10 procent av intäkterna från *Illdåd* till Brottsofferjourerna i Sverige. Det är min förhoppning att det kommer till nytta. Ni som jobbar där helt frivilligt gör en hjälteinsats och alltför få svenskar vet vilket engagemang ni har".

Thomas Erikson är konsult i beteendevetenskap och kommunikationspsykologi. Han har även erbjudit sig att vara behjälplig med att föra ut BOJs budskap för att fler som drabbats av brott ska kunna få stöd från brottsofferjourerna. ■

Förbundsordförande Sven-Erik Alhem ledde samtalet mellan Hans Knutagård, Sofia Kuno, Ola Florin och Peter Söderström.

Stödet till våldsutsatta hbt-män måste förbättras

Vilket stöd finns att få för hbt-män som utsätts för våld i nära relationer? Det var en av frågorna som ställdes när BOJ tillsammans med RFSL:s brottsofferjour och HOPP arrangerade två seminarier under Prideveckan.

– Det har varit oerhörd fokus på frågor som rör relationsvåld, inte minst det våld som drabbat kvinnor med ond bråd död. Det är väldigt viktigt, men det är svårare att snacka om det våld som drabbat män i hbt-relationer, sa förbundsordförande Sven-Erik Alhem, när han hälsade deltagarna och publiken välkomna till seminariet *En annan garderob – om hbt-män och våld i nära relationer*.

Med i panelen fanns Hans Knutagård, universitetslektor i socialt arbete vid Högskolan Kristianstad, som bland annat gjort studien *Men du har ju blivit våldtagen* där han intervjuat 17 homo- och bisexuella män som utsatts för sexuellt våld. Han menade att männen, liksom samhället i övrigt, ofta saknar ord för att beskriva mäns utsatthet.

– De saknade ord för vad som hade hänt. Garderobsdörren är stängd och or-

den är handtagen som saknas både från insidan och utsidan, sa Hans Knutagård.

Sofia Kuno, projektledare på RFSL:s brottsofferjour, berättade att stödet till våldsutsatta hbt-män skiljer sig stort sett över landet.

– Våldsutsatta hbt-män är ofta beroende av enstaka eldsjälar som finns i kommunerna. Det är upprörande att det är så enorm skillnad på vilka möjligheter till stöd och skydd man har, sa hon.

I panelen deltog också Peter Söderström, projektledare på Män för jämställdhet, och Ola Florin, samordnare för området våld och brott på Socialstyrelsen. Ola Florin berättade att Socialstyrelsen inte har något särskilt arbete kring hbt-mäns utsatthet för våld i nära relation, men att han gärna skulle se att regeringen initierade ett sådant.

– Jag tror att det vore bra att vi fick ett särskilt regeringsuppdrag för att titta på hbt-mäns våldsutsatthet, sa Ola Florin. ■

Under Prideveckan anordnades också seminariet Svartsjuka i hbtq-relationer som var mycket välbesökt.

Ny serie för unga om brott

Lagstiftning och juridik kan vara snårigt att förstå. Nu startar Utbildningsradion, UR, en ny programserie för ungdomar om brott och vilka konsekvenser det kan få både för offer och förövare.

Internettrakasserier, sexualbrott och miss-handel är några av de brott som tas upp i serien Justitia. I varje avsnitt presenteras ett autentiskt rättsfall som tittarna får följa från brott till dom. I ett avsnitt får tittarna till exempel möta Fanndis som när hon var 14 år utsattes för trakasserier på nätet.

Programledarna Dona Hariri och Leo Razzak talar med experter för att reda ut juridiken och intervjuar unga om deras syn på brott och straff.

Justitia hade premiär i augusti i SVT1 och sänds i fyra delar. Programmen kan ses i efterhand på urplay.se. ■

Dona Hariri och Leo Razzak leder samtalen om brott och straff i Utbildningsradions nya programserie Justitia.

Allt fler hatbrott anmäls till polisen

Under 2011 anmäldes drygt 5 490 hatbrott enligt Brottsförebyggande rådet, Brå. En ökning med 7 procent jämfört med året innan.

Av de anmälda brotten beskrivs en majoritet, 72 procent, som främlingsfientliga eller rasistiska. De vanligaste brottstyperna bland hatbrottsanmälningarna är olaga hot och ofredande följt av våldsbrott och ärekränkning. Omkring vart femte hatbrott är ett våldsbrott där gärningspersonen gått till fysiskt angrepp. Våldsbrott är överrepresenterade vid homofobiska och afrofobiska hatbrott. När det gäller kristofobiska hatbrott, som Brå i år för första gången redovisar som en egen kategori, är skadegörelse och klotter vanliga brottstyper.

Allmän plats var den vanligaste brottsplatsen i anmälningarna. Flera hatbrott sker också på distans via till exempel

telefonsamtal, sms, internet eller brev. I nästan 30 procent av fallen agerade gärningspersonen på distans.

Hatbrott innebär att någon utsätter en annan person för brott utifrån dess etniska bakgrund, religion, sexuella läggning eller annan liknande grund. Det är motivet till brottet som avgör om det är ett hatbrott eller inte, inte den faktiska gärningen som är straffbar oavsett motiv.

Hatbrottsstatistiken från Brå bygger främst på polisanmälningar som efter en särskild granskning av Brå bedömts som hatbrott, men även Brå:s nationella trygghetsundersökning har använts som källa. Enligt trygghetsundersökningen uppskattas cirka 81 000 personer mellan 16–79 år ha blivit utsatta för främlingsfientliga hatbrott och cirka 19 000 personer för homofobiska hatbrott under 2010. ■

Stockholmspriset i kriminologi 2013 tilldelas David Farrington, professor vid Cambridge University. Hans forskning är specialiserad på brottsprevention och han har bland annat gjort längre studier över tid.

Priset delas ut i samband med Stockholm Criminology Symposium i juni nästa år.

Allmänheten vill se högre ersättningar för kränkning

Så väl allmänheten som brottsoffer anser att skadeståndsnivåerna borde vara högre. Det visar en studie från Lunds Universitet där rättssociologen Karl Dahlstrand har genomfört två omfattande enkätundersökningar.

Undersökningarna har besvarats av närmare 1 400 personer som fått ange vilka belopp de tycker är rimliga som kränkingsersättning för olika brottstyper. Resultaten visar att brottsoffer och allmänheten har en samsyn på hur stora beloppen bör vara och att deras syn skiljer sig markant från rådande praxis. Till exempel är praxis idag 15 000 kronor i ersättning för kränkning vid misshandel, men enligt enkätundersökningen anser både allmänheten och brottsoffer att den bör vara 50 000 kronor.

Karl Dahlstrand disputerade den 25 maj med avhandlingen *Kränkning och ersättning: En rättssociologisk studie av kränkningar-ersättning till brottsoffer*. ■

680 000

brott polisanmäldes under första halvåret 2011 visar preliminär statistik från Brottsförebyggande rådet, Brå.

Telefoncentralen 10 år

Här får brottsoffer stöd snabbt

Det ska vara lätt för brottsoffer, vittnen och anhöriga att snabbt få kontakt med BOJ. Det var målet när Brottsofferjourernas Telefoncentral öppnade sin telefonlinje för tio år sedan. Samordnaren Göran Thornadtsson berättar om vad som hänt sedan starten.

Text och foto: Amanda Sjöström Grafik: Sofia Barlind

– **Brottsofferjourerna har** ett fint erbjudande till brottsoffer, anhöriga och vittnen. Telefoncentralen finns för att göra det så lätt som möjligt att komma i kontakt med BOJ och få ta del av det erbjudandet, säger Göran Thornadtsson, samordnare på Brottsofferjourernas Telefoncentral.

I en egen avdelning på Brottsofferjourernas Riksförbunds kansli i Hammarby Sjöstad finns Telefoncentralen. Här tar anställda och volontärer emot samtal från brottsutsatta från hela Sverige. Dels kan landets 100 lokala brottsofferjourer vidarekoppla sin telefon hit när de själva inte har möjlighet att svara, dels kan brottsutsatta ringa direkt på telefonnumret 0200-21 20 19. Telefoncentralen hjälper till att förmedla kontaktuppgifter vidare till lokala jourer som sedan ringer upp när de har möjlighet. Brottsutsatta kan också få svar på frågor direkt.

– Vi får många frågor om rättsprocessen och om ersättning. En vanlig fråga är "Jag gjorde en polisanmälan och sedan har jag inte hört något, vad händer?" Många ringer när de har fått en kallelse till en rättegång och har frågor om vad som kommer att möta dem där, berättar Göran Thornadtsson.

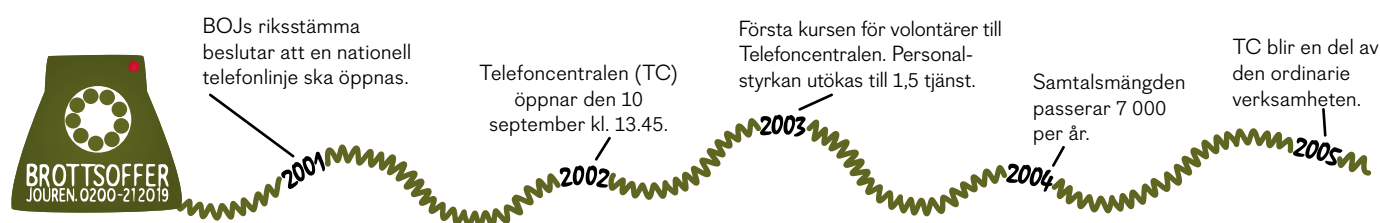
Beslutet att en nationell telefoncentral skulle öppnas togs på BOJs riksstämma 2001. Brottsofferjourerna såg brottsutsattas behov av en snabb första kontakt, men för ideella jourer som drivs med knappa medel är det svårt att ha långa telefontider. För att undvika att brottsoffer skulle mötas av telefonsvarare hade det redan tidigare gjorts försök med olika länscentraler, bland annat i Katrineholm där samtal från Södermanland och Östergötland togs emot. Men att få finansiering till länscentraler över hela landet visade sig bli svårt. Däremot kunde medel för en nationell telefoncentral sökas från Brottsofferfonden. Ansökan beviljades och i april 2002 startade förberedelsearbetet.

Göran Thornadtsson, som då arbetade på brottsofferjouren i Örebro, rekryterades och tillträdde samordnartjänsten i september. Tisdagen den 10 september öppnades telefonlinjen. Den första veckan kom det 12 samtal, nästa vecka 25. Senare under hösten hade allt fler jourer börjat använda sig av Telefoncentralen och på en vecka kunde det komma över 100 samtal.

– Det visade sig ganska snart att Telefoncentralen fyllde ett behov och att en stor del av jourerna uppskattade den, berättar Göran Thornadtsson.

I takt med att samtalen ökade blev också behovet av förstärkning påtagligt. Holger Bergström, som fortfarande är verksam som volontär på Riksförbundets kansli, hjälpte till med telefonen när Göran Thornadtsson hade andra uppgifter. Året därpå fick telefoncentralen förstärkning av en assistent på halvtid och en första utbildning för att få in volontärer i verksamheten kunde hållas. Ideella krafter är fortfarande viktigt för Telefoncentralen och varje år hålls nya volontärutbildningar. Volontärernas insatser möjliggör bland annat att Telefoncentralen kan hållas öppen även utanför kontorstid.

Efter att ha drivits i projektform blev Telefoncentralen 2005 en del av den ordinarie verksamheten på Brottsofferjourernas Riksförbund. Samma år gjordes också en utvärdering av verksamheten genom en C-uppsats i kriminologi av Carina Gyllner vid Stockholms universitet. Gyllner genomförde en enkätundersökning bland brottsofferjourerna och intervjuade 15 inringande brottsoffer

Telefoncentralen 10 år

– Det visade sig ganska snart att Telefoncentralen fyllde ett behov och att en stor del av jourerna uppskattade den, berättar Göran Thornadtsson. Han har arbetat som samordnare för Brottsofferjourernas Telefoncentral sedan starten för tio år sedan.

Gratis att ringa Telefoncentralen

- Telefoncentralen nås på 0200-21 20 19. Samtalet är gratis att ringa.
- Öppettiderna är varje vardag klockan 9.00–20.00 med lunchstängt 12.00–13.00. Kortare öppettider förekommer vid långhelger och sommartid.
- 2011 hade Telefoncentralen 11 207 kontakter, varav 10 549 telefonsamtal.
- Telefoncentralen bemannas av 2,3 tjänster och 48 volontärer.
- Genom volontärer med särskild språkkompetens erbjuds stöd på över 20 olika språk.
- Brottsoffersvar på nätet, som nås via www.boj.se, ger stöd och information via e-post.

och vittnen. Resultaten pekade mot att tillgängligheten för de jourer som använde sig av Telefoncentralen hade ökat. Av de inringande som intervjuats upplevde en majoritet att det var smidigt att bli vidarekopplade till Telefoncentralen. Gyllner skriver "Stöd, information, råd eller hjälp just för stunden var vad de allra flesta hade behov av vid tidpunkten för sitt samtal till brottsofferjouren."

2006 startades projektet Stöd på eget språk med målet att möta behovet av brottsofferstöd på annat språk än svenska. Idén hade fötts hos Göran Thornadtsson när han arbetade i Örebro.

– Redan då försökte jag rekrytera stödpersoner med annan etnisk bakgrund än svensk för att kunna erbjuda

stöd på flera språk. Även på Telefoncentralen fick vi samtal där det var svårt att föra en konversation på grund av språksvårigheter, berättar Göran Thornadtsson.

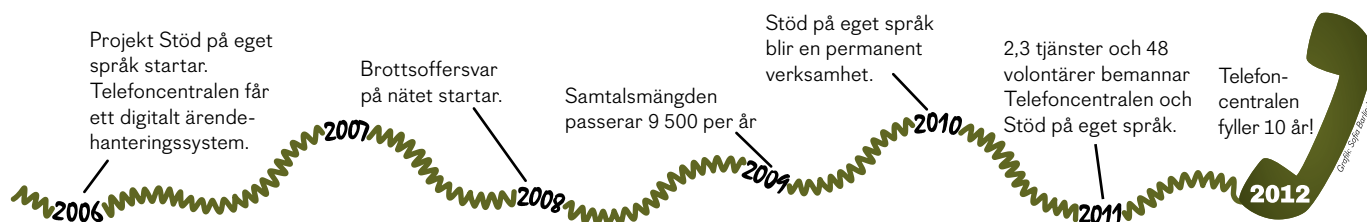
Ideella som talade olika språk rekryterades och fick utbildning för att ge råd, information och stöd via telefon. Konceptet blev efterfrågat och idag kan Telefoncentralen erbjuda stöd på över 20 olika språk.

Tankar om stöd via e-post och chatt hade också länge funnits, men först 2008 fick Telefoncentralen möjlighet att med hjälp av en 25-procentig tjänst starta Brottsoffersvar på nätet där brottsutsatta kunde få stöd via e-post. Under slutet av 2010 startades också chattverksamhet på försök, men försöket fick avslutas

eftersom ingen vidare finansiering kunde hittas för att driva chatten vidare.

Nu firar Telefoncentralen tio år, men Göran Thornadtsson ser fortfarande många utvecklingsområden. Att Telefoncentralens eget nummer blir känt för allmänheten är ett sådant. Medel för en rikstäckande lansering av 0200-21 20 19 har aldrig funnits, utan numret har på olika sätt spridits till brottsoffer via lokala jourer, polisen, domstolar och andra samarbetspartners.

– Varje vecka stöter vi på flera personer som ringer långt efter att de blivit utsatta för brott. När vi frågar om de fått stöd tidigare svarar de "Nej, jag visste inte att ni fanns". Det är frustrerande så länge det finns människor som behöver oss men inte får kontakt. ■

Fråga experterna

FOTO: AMANDA SÄSTRÖM

Eva Andersson är advokat. Till vardags arbetar hon oftast som målsägandebiträde där hon hjälper och stödjer brottsoffer att driva sina mål. Hon har också skrivit *Brottsoffret och rättsprocessen*, del två i Brottsofferjourernas Riksförbunds kunskapsserie om brottsoffer.

FOTO: LEIF MILLING

Per Rubing är Brottskadachef på Brottsoffermyndigheten. I Tidningen Brottsoffer svarar han på frågor om brottskadeersättning och skadestånd.

FOTO: SARA LINDQUIST

Anneli Svensson är socionom och legitimerad psykoterapeut. Hon har tidigare arbetat inom kriminalvården, socialtjänsten och med RFSL:s brottsofferjour. Hon har lång erfarenhet av brottsofferstödande arbete.

Har du frågor till expertpanelen? Skicka dem till fragaexperten@boj.se. Experterna har enbart möjlighet att besvara de frågor som publiceras i tidningen. Vi tar oss friheten att korta ned de frågor vi får.

Hur kan jag hjälpa min vän ur relationen?

Jag har en väninna som jag tror blir misshandlad av sin sambo. Vi håller på att tappa kontakten eftersom hon nästan aldrig vill, eller får, träffa mig längre. För några veckor sedan kom hon hem till mig och var riktigt upprörd. Sambon hade slagit henne så att hon föll i golvet och fick ett stort sår på vänsterarmen. Hon sa att hon funderade på att lämna honom och undrade om hon fick stanna hos mig några dagar för att tänka. Jag försökte övertala henne att polisanmäla, men hon sa att han lovat att det aldrig skulle hända igen och att han redan mår jättedåligt av det som hänt. Hon sov över hos mig, men dagen efter när jag kom hem från jobbet var hon borta. Efter flera försök fick jag tag på henne och då visade det sig att hon flyttat hem till honom igen.

Jag är väldigt orolig för henne. Det blir inte lättare av att det är så svårt att få tag i henne och att vi aldrig kan prata ostört. Vad kan jag göra för att hjälpa henne?

Du har hamnat i en mycket svår situation där du förstår att din vän är i fara och inte har några medel att hjälpa henne. Hon verkar inte klara av att själv söka sig ifrån relationen och riskerna för våld, säger min erfarenhet och forskningen, ökar. Det är bara en tidsfråga innan hon behöver skydd igen.

Du har möjlighet att polisanmäla det du sett och fått berättat vilket är ett alternativ där du riskerar att din vän blir arg på dig för att du "sviker".

Men ibland måste vi riskera att människor blir arga på oss, när det handlar om liv och död. Att avvakta tills nästa gång vännen behöver skydd är chansartat. Din vän kommer förhoppningsvis längre fram i processen förstå ditt handlande. Den så kallade timingen är alltid svår vid sådana här händelser, men om du känner att du vill vänta att polisanmäla fråga dig varför. Jag tycker du har förstått allvaret och verkligen har försökt allt du kan.

ANNELI SVENSSON Socionom & psykoterapeut

Får jag ta tillbaka min stulna cykel?

Jag har blivit bestulen på flera cyklar. Inget hemskt brott, men det är lika jobbigt varje gång med polisanmälningar och försäkringspengar. Häromdagen såg jag en cykel som jag misstänker är min, men som nu verkar fått en ny ägare. Har jag rätt att ta tillbaka min egen cykel om jag hittar den? Jag har alltid cyklarna stöldmärkta och skulle kunna bevisa att den är min.

Cykelstölder är väldigt vanligt förekommande och jag förstår att det är frustrerande att bli av med sin cykel gång på gång. Det är bra att du stöldmärker dem i alla fall. Du kan inte hämta din cykel själv utan du skall kontakta polisen och tala om att du hittat den så att de får hjälpa dig att få tillbaka den. Kan du bevisa genom märkningen att det är din cykel skall det inte vara några problem att få tillbaka den. Numera går det inte

att hävda att man köpt stöldgods, exempelvis en cykel i god tro. Man blir tvungen att lämna tillbaka en vara utan ersättning om den visar sig vara stulen. I värsta fall kan man åtalas för häleri om man köpt stulet gods. Därför skall man alltid vara försiktig när man exempelvis handlar cyklar på nätet och vara vaksam på priset med mera.

EVA ANDERSSON Advokat

Varför måste brottsoffret betala självrisk?

Varför måste jag som brottsoffer betala självrisk om jag får brottskadeersättning? Gäller samma sak om jag hade fått skadestånd direkt av gärningsmannen? Jag kan ju inte hjälpa att någon begått brott mot mig.

Den så kallade självrisken (missvisande namn!) är en direkt följd av bestämmelsen i 10 § brottskadlagen och motsvarar i princip det självriskbelopp som försäkringsbolagen normalt drar av vid sina regleringar. Brottsoffermyndigheten ska dock avstå från att ta ut en självrisk i vissa fall då skadan har orsakats av en rymning från kriminalvårdsanstalt eller liknande statlig institution. Enligt praxis avstår myndigheten också från sådant avdrag när brottskadan lett till döden eller då det är fråga om unga brottsoffer. Ett skadestånd kan aldrig reduceras med hänvisning till "självrisk".

PER RUBING Brottskadachef

Fråga experterna

Kan någon vägra att ta emot skadestånd?

Jag har tyvärr en bekant som avtjänat sitt straff för grov kvinnofridskränkning. Han vill nu betala utdömt skadestånd till sin exfru och barnet. Exfrun har kunnat ta ut skadeståndet sedan domen vunnit laga kraft men har uppenbart valt att inte göra detta. Exfrun och barnet har skyddad identitet och han har ingen aning om var de befinner sig och har inte försökt ta reda på det heller. Hur kan han göra för att betala in skadeståndet till exfruns konto? Han har tagit ett lån för att kunna betala hela summan på en gång, men har inte kännedom om hennes bankkontonummer.

Kan hon vägra att ta emot skadeståndet just nu? Kan hon bestämma när det ska betalas ut? Kan hon förklara rätten till utdömt skadestånd om hon vägrar att ta emot pengarna just nu? Kronofogden har inte hört av sig. Min bekant har försökt få kontakt med dotterns advokat utan att lyckas. Skadeståndet ökar ju också på grund av att ränta på summan tillkommer, så ur hans synvinkel är det jätteviktigt att få betala innan summan växer ännu mer. Vart vänder han sig för att få hjälp med detta?

En person som är skyldig någon pengar har i vissa fall möjlighet att betala en fordran som förfaller genom att betala in beloppet till Länsstyrelsen, det vill säga att nedsätta fordringsbeloppet hos Länsstyrelsen. I och med nedsättningen anses gäldenären, i det här fallet gärningspersonen, ha betalat beloppet till borgenären, i det här fallet brottsoffret.

Borgenären kan därefter inte göra gällande att betalningen skett för sent och kräva dröjsmålsränta,

förutsatt att betalningen till Länsstyrelsen har skett i rätt tid. Det finns mer information att få hos Länsstyrelsen.

PER RUBING *Brottsskadechef*

Hur hanterar vi trakasserier mot vårt hem?

Vi har under lång tid blivit trakasserade av ungdomar som saboterar runt vår villa. De har slagit sönder vår postlåda flera gånger, förstört i vår trädgård, klottrat på huset och allt annat där färg fastnar. Vi polisanmäler gång på gång, men det verkar svårt för polisen att hitta någon skyldig. Har du något tips på vad vi kan göra?

Ibland funderar vi på att ge upp, sälja villan och flytta, men förutom det här trivs vi där vi bor och dessutom lämnar vi kanske bara över problemet till nya ägare. Om det bara hänt en enstaka gång hade det inte varit så farligt, men nu tar det en stor del av vår tid och energi. Det känns som det hela är riktat mot oss som personer.

Jag beklagar verkligen vad ni blivit och blir utsatta för. Ni har gjort det man ska, nämligen polisanmäla varje gång det händer. Tyvärr har nog inte polisen resurser att bevaka ert hus och gripa gärningsmannen/männen på bar gärning. Nu vet jag inte hur ert hus är beläget och om ni har grannar, men ett förslag är att starta ett nätverk bland grannar så ni kan hjälpas åt att bevaka era hus. Vissa kommuner har grannsamverkan och också ett gott samarbete med polisen. I övrigt kan jag bara råda er att fortsätta polisanmäla och hålla ögonen öppna och dokumentera alla skador och spara kvitton på de kostnader ni har haft som hör till

skadegörelsen i fall polisen lyckas gripa någon.

EVA ANDERSSON *Advokat*

Hur kan jag hjälpa min son efter rånet?

Jag är pappa till en snart 15-årig son som för några månader sedan blev rånad av ett gäng. Mobiltelefon och pengar försvann, tack och lov fick han inga fysiska skador, men psykologiskt har han påverkats mycket. Han har en massa ilska inom sig, tappat tålamodet och blir arg på sina småsyskon som han tidigare varit väldigt snäll mot. Jag försöker prata med honom, men det blir bara att jag ställer tusen frågor och får kortfattade svar. En dag hittade jag en liten kniv i hans jackficka. Det fick mig att bli riktigt upprörd, men han ville inte berätta vad han skulle ha den till. Jag tror att han behöver hjälp, vad kan jag göra?

Det är ett starkt integritetsbrott att bli utsatt så som din son har blivit. All trygghet kastas omkull. Jag tycker ni ska få hjälp från Stödcentrum för unga brottsoffer. Där har man speciell kompetens för denna grupp och är redo att jobba med allt från praktisk hjälp till det inre kaos som oftast uppstår med känslor som hämnd, ilska och ledsenhet. Stödcentrum hittar du på www.ungabrottsoffer.se. Jag citerar Ann Hellströmer ur boken *Hej, hoppas allt är ok. Att samtala med unga brottsoffer*, Jure Förlag. "Man måste få behålla sitt 'personliga tält' vari sorgen och ilskan bor, ty den kan inte jagas ut. Att ha ett inkännande förhållningssätt till närhet/distans. Man får vara ledsen."

ANNELI SVENSSON *Socionom & psykoterapeut*

Satsar för att nå fler rånutsatta

Den som utsatts för rån, hot eller våld på sin arbetsplats kan behöva långvarigt stöd från flera olika håll. Men många känner inte till att de kan få hjälp gratis från brottsofferjouren. Det vill BOJ i Östra Värmland ändra på.

Text och foto: Amanda Säfström

BOJ i Värmland

■ Brottsofferjouren i Östra Värmland ger stöd till brottsoffer i Kristinehamn, Filipstad och Storfors.

■ Med ekonomiskt stöd från kommunerna och projektmedel från Länsstyrelsen Värmland har jouren en deltidsanställd journalsamordnare och heltidsanställd journalsamordnare med projektansvar.

■ I Värmland finns fyra brottsofferjourer. BOJ i Norra, Södra, Västra och Östra Värmland samarbetar i ett regionråd.

■ Under 2011 gjorde jourerna i region Värmland en satsning mot rån, hot och våld i arbetslivet tillsammans med Handelsanställdas förbund i Värmland.

– **De som utsatts** för rån mår ofta fruktansvärt dåligt och har tusen frågor. Det är lätt att känna sig värdelös. Arbetsledningen kanske tycker att man ska rycka upp sig och gå tillbaka till jobbet, men det är svårt att orka, säger Marianne Niklasson, stödperson inom Brottsofferjouren i Östra Värmland. Tillsammans med journalsamordnaren Petra Lindroos Jonasson tar hon emot i jourens lokaler i Kristinehamn för att berätta om den satsning mot rån, hot och våld i arbetslivet som brottsofferjourerna i Värmland gjort. Marianne Niklasson är initiativtagare till satsningen som drog igång förra året. För drygt tio år sedan blev hon själv utsatt för rån i den livsmedelsbutik där hon arbetar. Efteråt fick hon stöd från företagshälsovården.

– Jag mådde väldigt dåligt och jag minns inte om någon berättade om brottsofferjouren, men det hade varit guld värt om jag hade fått kontakt med BOJ också. Det kostar ju ingenting, men tyvärr är det många som inte vet om att BOJ finns, säger Marianne Niklasson.

– Vi kan vara ett bra komplement till annat stöd, till exempel genom att hjälpa till med frågor kring skadestånd och rättsprocessen, säger Petra Lindroos Jonasson.

Flera år efter rånet, när Marianne Niklasson hunnit bearbeta sin egen upplevelse, blev hon stöd-

person inom BOJ. Hon är också medlem i Handelsanställdas förbund, Handels, och engagerad som skyddsombud. Det innebär att hon är arbetstagarnas representant i arbetsmiljöfrågor på sin arbetsplats. Som stödperson inom BOJ har hon mött många personer som utsatts för rån, men hon såg att brottsofferjouren skulle kunna göra mer och nå ut till fler. Så väcktes idén till ett samarbete mellan BOJ och Handels.

I Värmland finns fyra brottsofferjourer och frågan lyftes i jourernas regionråd. Det bestämdes att regionen tillsammans med Handels i Värmland skulle anordna en temadag kring rån, hot och våld i arbetslivet. Målgruppen blev skyddsombud inom Handels och stödjare från BOJ. Under dagen föreläste representanter från polisen, Handels och Företagshälsovården i Kristinehamn och Karlstad. Dessutom berättade Marianne Niklasson och en annan person om sina egna upplevelser av rån.

– Det blev en väldigt lyckad dag med ett intressant upplägg, säger Petra Lindroos Jonasson.

Inom projektet ordnades också en temadag som särskild vidareutbildning för brottsofferjourerna i Värmland.

– Vår tanke var att få igång en regional verksamhet med en grupp stödpersoner som har spetskom-

” Vi kan vara ett bra komplement till annat stöd, till exempel genom att hjälpa till med frågor kring skadestånd och rättsprocessen.

Petra Lindroos Jonasson, journalsamordnare.

petens kring rån. När det sker ett rån i Värmland ska det vara naturligt att brottsofferjouren kopplas in så att de som drabbats snabbt kan få stöd, säger Petra Lindroos Jonasson.

– Det är många som inte orkar gå tillbaka till jobbet. Kan man få hjälp fort tror jag att det kan bli lättare, säger Marianne Niklasson.

Jourerna har också sökt medel från Brottsofferfonden för att ta fram informationsmaterial särskilt riktat till personer som utsatts för rån, hot och våld på arbetsplatsen. En broschyr och ett litet kort togs fram med enkel information om BOJ och vilket stöd som finns att få. De har varit användbara i jourens lokala arbete.

– När vi delat ut materialet i butiker här i Kristinehamn har vi blivit väldigt positivt bemötta. Dels har vi fått en personlig kontakt, dels finns materialet kvar i butikerna och kan tas fram om det händer något, säger Petra Lindroos Jonasson.

Joursamordnaren Petra Lindroos Jonasson och stödpersonen Marianne Niklasson på Brottsofferjouren i Östra Värmland. De har bland annat delat ut informationsmaterial om BOJ till butiker i Kristinehamn som en del i jourens arbete att nå ut till fler som utsatts för rån, hot eller våld på sin arbetsplats.

Jouren har också varit med när polisen anordnade en dag om tryggare handel för handlarna i Kristinehamn.

– Det var väldigt givande att få träffa dem som har affärer här i centrum och höra deras upplevelser. Det är mycket som händer och de är väldigt utsatta. Alla drabbas inte av rån, men det kan vara stöld, hot och våld, säger Petra Lindroos Jonasson.

Att besöka butiker och informera om BOJ är något de gärna skulle vilja arbeta vidare med, liksom att hålla fler temadagar. Men just nu är det utåtriktade arbetet vilande. Liksom många andra brottsofferjourer har BOJ i Östra Värmland

fått en kraftigt ökad ärendemängd under året.

– Vi får in mycket fler ärenden från polisen med brott mot person. Det är många tunga ärenden där stöd ofta behövs under en längre tid, berättar Petra Lindroos Jonasson.

Rekrytering av fler stödpersoner är nu högsta prioritet för jouren. I och med att projektbidrag snart försvinner arbetar jouren också hårt för att hitta ny finansiering för att fortsatt kunna ha anställda samordnare. Men i framtiden hoppas de att samarbetet med Handels kan tas upp igen.

– Det är ett arbete vi skulle kunna utveckla mycket om vi hade tid och pengar. Handels finns fort-

”Det är många som inte orkar gå tillbaka till jobbet. Kan man få hjälp snabbt tror jag att det kan bli lättare.

Marianne Niklasson, stödperson.

farande med och är intresserade, även om varken vi eller de har tid och resurser att driva satsningen vidare just nu, säger Petra Lindroos Jonasson.

– Vi har redan sett vinster av satsningen. Vår upplevelse är att vi har blivit mer kända och att det blivit mer naturligt för människor att vända sig till oss. Vi inom BOJ har också fått en bättre förståelse för vilka behov rånutsatta kan ha. ■

Tydliga skyltar som informerar om olika skyddsåtgärder kan vara ett sätt att minska risken för rån. Fotot är taget utanför en guldsmedsbutik i Stockholm.

Många är oroliga för att utsättas på jobbet

Rädsla för rån, våld och hot på jobbet är en del av många butiksanställdas vardag. Enligt en undersökning från Handelsanställdas förbund har var fjärde butiksanställd hotats på jobbet och var femte är rädd för att utsättas för ett butiksran.

Text: Amanda Säfström

I rapporten *Pengarna eller livet* från 2011 presenterar Handelsanställdas förbund, Handels, resultaten från en enkätundersökning där 1 291 medlemmar besvarat frågor kring utsatthet och oro för rån, våld och hot på sina arbetsplatser.

Av de svarande hade 8 procent utsatts för rån. Vanliga reaktioner för dem som drabbats var ångest, sömnsvårigheter eller andra psykiska besvär. 24 procent av de tillfrågade uppgav att de känt sig hotade på jobbet. 20 procent svarade att de var rädda för att utsättas för ett rån och 68 procent tänkte någon gång på att ett rån skulle kunna inträffa på deras arbetsplats.

Även Finansförbundet, ett fackförbund som organiserar medlemmar inom

bank och finansbranschen, har genomfört en enkätundersökning bland sina medlemmar.

Rånbarometern, som genomfördes under 2011, besvarades av drygt 2 700 personer som arbetar på bankkontor. 23 procent av de tillfrågade hade själva varit med om ett rån eller ett rånförsök. 35 procent uppgav att de känt sig hotade på bankkontoret. Sju av tio svarande uppgav att de hade en arbetskamrat som utsatts för rån eller rånförsök.

Majoriteten av de som besvarat enkäten tyckte att arbetsgivaren gjorde tillräckligt för att minska rånrisken. Enligt Finansförbundet är det tillgången på kontanter snarare än säkerheten på bankkontoren som skapar risken för rån. ■

Ensambemannade butiker är i riskzonen

■ De flesta butiker löper liten risk att utsättas för rån, men för vissa butikskategorier är risken betydligt större. Videobutiker, livsmedelsbutiker, kiosker, tobakshandlar, bensinstationer drabbas hårdare än andra. Majoriteten av de butiker som rånas har ensambemanning.

■ Över 40 procent av butiksrånen sker mellan november och februari. Mer än hälften av alla butiksran sker kvällstid klockan 18–22.

■ De flesta butiksran begås i storstäderna. Under 2008 begicks ungefär 75 procent av rånen i något av de tre storstadslänen.

■ Det genomsnittliga rånbytet har minskat över tid, från 5 000 kr år 2000 till 3 400 kr år 2008.

■ Brå menar att enkla åtgärder kan minska risken för butiksran. Att minska tillgången på kontanter genom till exempel sedelboxar och slutna kassasystem är ett sätt, förutsatt att det finns tydliga skyltar eller dekaleringar som informerar om skyddsåtgärderna. Även övervakningskameror, bra belysning och ökad insyn i lokalen kan öka säkerheten.

KÄLLA: Brottsförebyggande rådet, Brå.

Rån innebär att bli bestulen av en gärningsperson som tar till hot eller våld. Att våld och hot förekommer skiljer rån från till exempel stöld eller snatteri.

Om grovt våld används definieras brottet som grovt rån.

”Obehagligt att inte veta vem rånaren är”

Ungdomar löper högre risk att utsättas för personrån än resten av befolkningen. Många som drabbats är oroliga för att rånaren ska dyka upp igen och undviker platsen där rånet skedde, berättar Ingri Vestin som arbetar på Luleå Brottsofferjour och Stödcentrum för unga brottsoffer.

Text: Amanda Säfström

– **Generellt undviker de flesta** som blivit rånade platsen där det skedde. Man tar omvägar och måste man gå just där ringer man upp någon att prata med i mobilen under tiden, säger Ingri Vestin.

Hon arbetar på Luleå Brottsofferjour som också driver Stödcentrum för unga brottsoffer i kommunen. På Stödcentrum har Ingri Vestin mött många unga som utsätts för rån.

– Hur man reagerar beror på vilka erfarenheter man har med sig sedan tidigare och vilket stöd som finns runt den unge, berättar hon.

Under 2011 polisanmälades cirka 9 720 rån i hela Sverige. Personrån är den största kategorin och utgör 70 procent av anmälningarna. Enligt Brå:s nationella trygghetsundersökning är unga utsatta för rån i högre utsträckning än resten av befolkningen. Ett vanligt scenario är att en ung person blir rånad av ett flertal okända ungdomar på en offentlig plats. Under 2011 var ungefär 60 procent av de som misstänktes för rån i åldern 15–20 år.

Mörkertalet är också stort, många personrån polisanmäls aldrig.

– Går man i samma skola eller umgås i samma kretsar gör man kanske ingen anmälan. Man kan vara rädd att personen ska hämnas om man anmäler, säger Ingri Vestin.

Bland de personrån som polisanmäls är det få som leder till rättegång. År 2010 klarades bara 14 procent upp genom att en misstänkt gärningsperson kunde knytas till brottet. Att gärningspersonen inte hittas skapar oro hos många som utsätts, berättar Ingri Vestin.

– Att inte veta vem rånaren är upplever många som obehagligt. Man blir rädd när någon kommer bakom eftersom man inte vet om det är personen som man blev rånad av. Många upplever att de vill ha ryggen fri, säger Ingri Vestin.

– Det som påminner om rånet kan sätta igång rädslan. Hade rånaren en keps i en viss färg kan alla med liknande kepsars ses som potentiella rånare.

Även anhöriga påverkas. Föräldrar kan bli oroliga och överbeskyddande, men den drabbades rädsla för att någon anhörig ska utsättas för samma sak kan också bli ett problem.

– Jag hade kontakt med en kille som efter att han själv blivit rånad blev väldigt orolig för sin mamma och sin flickvän. Han var tvungen att veta var de befann sig. Det blev jobbigt för dem att han hela tiden ringde, men också för honom själv att känna rädsla för att något skulle hända dem. Vi pratade mycket om det och att han måste våga lita på att ingenting skulle hända dem, berättar Ingri Vestin. ■

Ungefär en procent av Sveriges befolkning drabbas av rån varje år. Det menar Brå, som baserar beräkningen på nationella brottsofferundersökningar.

Rånen ökade under 1990-talet

■ Under 1990-talet ökade rånen kraftigt, framförallt personrån och butiksrån. Antalet rån har sedan legat på en hög, men jämn nivå under 2000-talet.

■ Ungdomar i storstadsområden är särskilt drabbade av personrån. Enligt Brå begås de flesta personrån, över 70 procent, i storstadsområdena Stockholm, Göteborg och Malmö.

■ Män är mer utsatta för personrån än kvinnor. Enligt Brå:s nationella trygghetsundersökning uppgav 1,3 procent av männen att de utsätts för personrån under 2010, medan motsvarande andel hos kvinnorna var 0,7 procent.

■ År 2010 klarades bara 14 procent av personrånen upp genom att en misstänkt gärningsperson hittades. Butiksrånen klarades däremot upp i cirka 29 procent av fallen.

KÄLLA: Brottsförebyggande rådet, Brå.

9 720

rån polisanmälades i Sverige under 2011 visar statistik från Brå. Av anmälningarna gällde 7 310 personrån och 778 rån mot butik. 43 var rån mot bank och 61 taxirån.

Lång väg tillbaka efter rånet

En vinterdag 2011 blir Gun överfallen av en ung man som stjälar hennes handväska. Ett halvår senare har de fysiska skadorna läkt, men de psykiska finns kvar. Här är hennes berättelse om den långa vägen tillbaka efter rånet.

Text och foto: *Amanda Säfström*

En eftermiddag i mitten av december 2011 är Gun på väg hem efter att ha handlat. Hon går på en gångväg, inte långt hemifrån.

– Plötsligt sa det bara pang, berättar hon.

Något tungt har träffat hennes huvud och hon faller till marken. När hon tittar upp ser hon ryggtavlan av en ung man som är på väg bort med hennes handväska. På marken ligger en plastkasse med en gatsten i. Det är den som använts som vapen mot hennes huvud.

– Jag hade på mig min väska så som gamla tanter har, säger Gun och visar hur axelremmen suttit från axeln diagonalt över kroppen.

– Det var säkert trodde jag, men den slet han bara av mig.

Tillsammans med väskan försvinner hennes plånbok, kontokort, legitimation, mobiltelefon, glasögon och fotografier på barnbarnen. Nycklarna har hon i fickan och Gun lyckas ta sig hem där hon ringer till en av sina söner.

– Han har aldrig kommit så fort. Han spärrade allting och flyttade över pengarna från mitt personkonto till mitt spar-konto, säger Gun.

Sonen ringer också till polisen som kommer efter en stund.

– När poliserna dök upp kom mina

tårar. De var väldigt trevliga och gulliga, men det var mest min son som pratade. Jag fick följa med ut och visa var det hände. De tog hand om påsen med stenen i och en polishund var där, men den kunde visst inte hitta något.

Poliserna och sonen insisterar på att Gun ska få sina skador undersökta och hon skjutsas till sjukhus.

– Det visade sig att jag hade en spricka i skallbenet och en liten blödning i hjärnan. Det blödde från örat, men det hade jag inte märkt.

Efter en strålbehandling mot cancer bär hon peruk, något som tillsammans med hennes fodrade jackkapuschong kan ha lindrat slaget mot huvudet.

– Stenen kunde ha träffat mycket värre. Jag vaknar fortfarande och tänker "Tänk om jag inte hade haft peruken", "Tänk om jag hade vänt mig om". Det är jättejobbigt och det måste jag komma över.

Efter ett dygn på sjukhus återvänder Gun hem. Hon är sjukskriven från arbetet en vecka, men sedan börjar hon jobba igen.

– Det var en välsignelse att komma tillbaka till jobbet. Mina kollegor vet att jag inte vill ha något "tycka synd om"-bemötande. Det är klart att de frågar "Hur

mår du?", "Bra tack", svarar jag, och så är det bra med det. Jag orkar inte med några långa förklaringar.

Men även om det känns som en befrielse att komma tillbaka till arbetet, är vägen dit och hem ett stort orosmoment. Att som tidigare åka med kommunaltrafiken vågar hon inte. Nu börjar ett pusslande för att få ihop vardagen. Under flera månader hjälper hennes bror och söner till att skjutsa henne. Hennes syster följer med henne på tåg och bussar.

– Det är tur att jag har dem. Annars hade jag inte suttit här idag utan varit ett riktigt nervvrak, konstaterar Gun.

När Tidningen Brottsoffer träffar Gun har det gått drygt ett halvår sedan hon blev rånad. Vi möts i Brottsofferjouren i Norrorts lokaler tillsammans med jourens samordnare Margareta Lundgren.

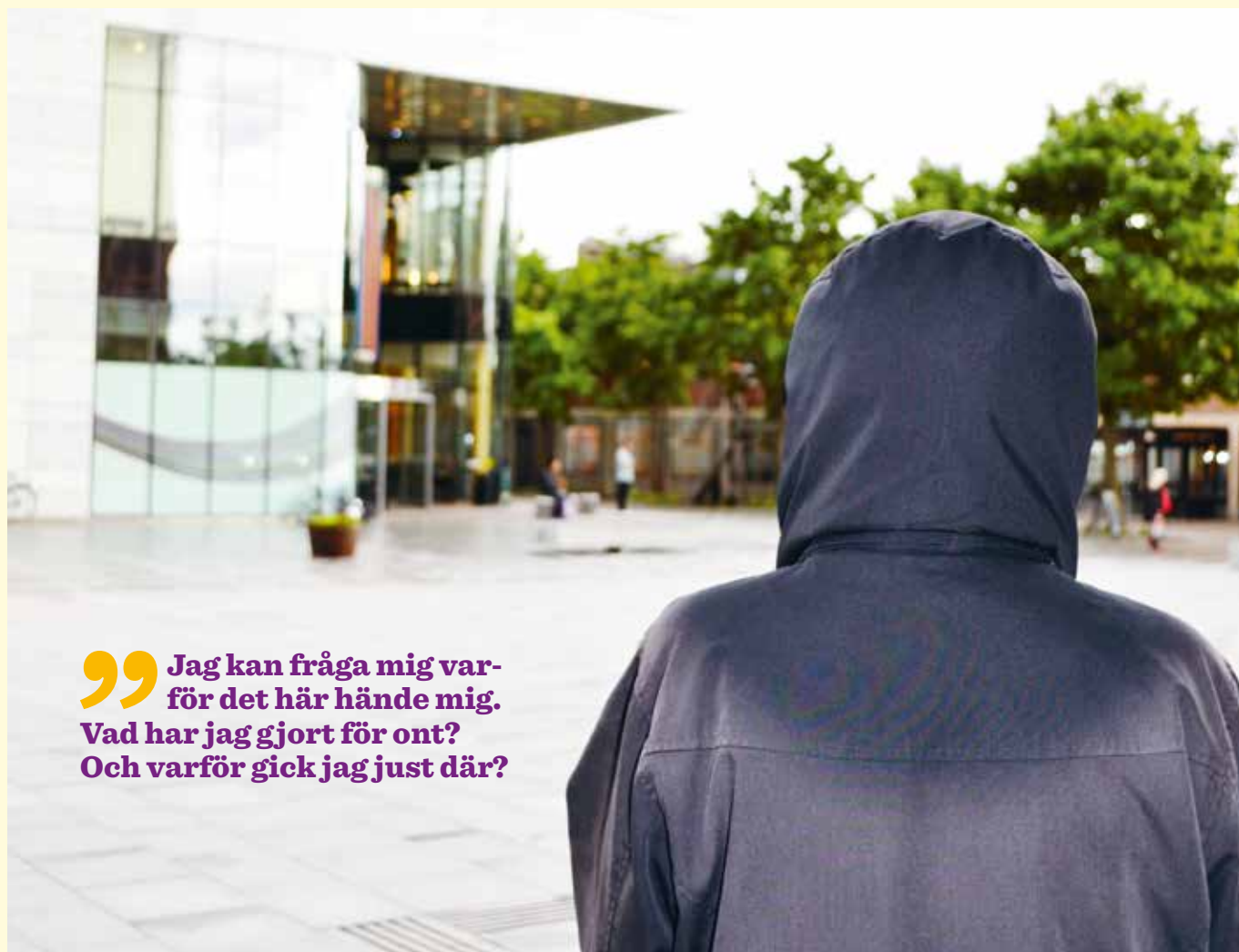
– När polisen var hemma hos mig första gången frågade de om jag ville ha kontakt med brottsofferjouren. Min son sa genast "Ja, tack" och jag bara nickade, säger Gun.

Kort därefter ringde Margareta Lundgren till Gun och sedan har det blivit många samtal. Även om Gun har haft ett starkt nätverk kring sig med familjen och kollegor har kontakten med brottsofferjouren varit nödvändig.

– Det är en trygghet att jag har hela mitt nätverk, men de kan inte tala om för mig att jag vågar. Andra kan putta mig hur mycket som helst, men det är ändå jag som måste ta stegen framåt, säger Gun.

– Jag brukar ringa Margareta när jag känner att det inte går längre. I början var det många samtal, nu blir det inte lika ofta längre.

”Det är en trygghet att jag har hela mitt nätverk, men de kan inte tala om för mig att jag vågar. De kan putta mig hur mycket som helst, men det är ändå jag som måste ta stegen framåt.

” Jag kan fråga mig varför det här hände mig. Vad har jag gjort för ont? Och varför gick jag just där?

Efter rånet den 17 december 2011 har Gun fått stöd av Brottsofferjouren i Norrort. Där har hon kunnat tala om alla oroliga tankar som väckts. ”I början var det många samtal, nu blir det inte lika ofta längre”, berättar hon.

Hon berättar att hon funderat mycket på om hon ska ställa upp på en intervju, men att hon tackat ja eftersom hon hoppas att hennes berättelse kan hjälpa andra. Hon föredrar att vara anonym i artikeln och heter egentligen något annat.

Rånet har skapat många oroliga tankar och Gun har flera frågor som hon grubblar på.

– Jag kan fråga mig varför det här hände mig. Vad har jag gjort för ont? Och varför gick jag just där? Varför tog jag inte bussen som jag hade tänkt? Men det är redan gjort och går ju inte att göra ogjort, säger hon.

– Man blir så tillbakadragen, miss-tänksam och har svårt att lita på människor. Jag tolkar antagligen många saker väldigt fel. Det tar så mycket kraft och energi så att det inte är sant.

Hennes sömn har blivit påverkad. Hon berättar att hon kan vakna av kallsvett och vara tvungen att gå upp. Ofta väljer hon att sova på soffan i vardagsrummet eftersom hon upplever det som en tryggare plats med bättre uppsikt än sängen i sovrummet. Små saker som hon tidigare gjort utan att reflektera över har blivit nya hinder att lära sig klara av.

– Jag har en lista som jag betar av. Ett av mina första mål var att våga gå ut och slänga soporna. Sedan har det varit att gå till stationen, att åka pendeltåg och att gå hem från stationen.

Efter mycket träning kan hon numera åka pendeltåg själv, men inte obehindrat.

– På tåget vill jag helst sitta så att jag inte har någon bakom mig om jag inte har mina jobbarkompisar med mig. Vi åker ofta tillsammans och då har jag två framför mig som kan hålla koll. När jag går från tåget måste jag alltid titta så att ingen kommer bakom mig.

Tillsammans med sin syster har hon

”Det har tagit bort så mycket av ens frihet. Jag går fortfarande inte ut när det är mörkt. Och ingen kan längre komma bakom min rygg och säga 'Hej, Gun!'. Jag klarar inte det.

också varit tillbaka på platsen där överfallet skedde.

– Min syster har stått på andra sidan vägen och väntat på mig, medan jag har gått steg för steg och sagt till mig själv ”Jag klarar det här”. Jag har varit så förbannad och när jag gått förbi precis där det hände har jag börjat skälla, svurit som en borstbindare. En gång kom det förbi en farbror precis när jag höll på att svära och jag sa ”Förlåt, det var inte riktat till dig.” Är det Gun?”, sa han, ”Okej, då förstår jag. Skäll på du bara.” Han visste vad som hade hänt.

Att återställa handväskans innehåll har också tagit på krafterna. Hennes nya kontokort blir klart innan den nya legitimationen kommit och Gun får ta med sig två personer för att kunna bevisa sin identitet när hon ska hämta ut det. För att ha råd att köpa nya glasögon blir hon tvungen att låna ihop pengar.

– Det har varit jättejobbigt. Jag tror att jag tillhör en generationen som inte vill låna pengar. Jag kan gärna låna ut om jag har, men att behöva låna känns fel. Jag har vaknat på natten och tänkt ”Hur ska jag få ihop det här”, säger Gun.

Av brottsofferjouren har hon fått hjälp med kontakter med försäkringsbolaget och polisen. Hon berättar att hennes ärende har haft flera olika handläggare

Det går upp och ned, berättar Gun. Vissa dagar känner hon sig starkare, men så händer något som drar ned henne. ”Jag har bråttom och vill att det ska bli bättre snabbt, men det tar tid”, säger hon.

hos polisen, men någon gärningsperson har inte kunnat kopplas till brottet. Under våren kom beskedet att förundersökningen lagts ned. Det blev en form av första avslut, tycker hon. Det gjorde också att hon nu kunde skicka iväg en ansökan om brottsskadeersättning till Brottsoffermyndigheten. Margareta Lundgren på brottsofferjouren hjälpte henne med ansökan.

– Om jag inte haft Margareta skulle jag inte ha klarat det, det var inte roligt att fylla i den, säger Gun.

– Vi vet att det ofta kan vara bra att sätta sig tillsammans med den brottsdrabbade och fylla i blanketten så att den verkligen kommer iväg, säger Margareta Lundgren.

Nu väntar Gun på besked från Brottsoffermyndigheten, hon hoppas att det kan bli ännu ett avslut som hjälper henne att gå vidare.

– Fysiskt är jag okej, men här inne sitter det djupt, säger hon och visar med handen mot bröstet.

– Det har tagit bort så mycket av ens frihet. Jag går fortfarande inte ut när det är mörkt. Och ingen kan längre komma bakom min rygg och säga ”Hej, Gun!”. Jag klarar inte det.

Det går upp och ned, berättar hon. Vissa dagar känner hon sig starkare, men så händer något som drar ned henne.

– Jag har bråttom och vill att det ska bli bättre snabbt, men det tar tid, säger Gun.

– Livet kanske aldrig kommer att bli som innan den 17 december, men om vi jämför med hur du var när vi först fick kontakt och hur du är nu är det en helt annan Gun, eller hur? säger Margareta Lundgren.

– Ja, jag har blivit tuffare. Det är tur att jag har humor, det har klarat mig genom mycket, säger Gun.

Efter intervjun erbjuder Margareta Lundgren skjuts hem, men Gun är bestämd.

– Idag tar jag pendeltåget, säger hon. ■

”Jag har en lista som jag betar av. Ett av mina första mål var att våga gå ut och slänga soporna.

BOJ Uppsala-Knivsta deltog i ungdomsfestival

Den 12 juni 2012 medverkade BOJ Uppsala-Knivsta i ungdomsfestivalen Fett më Kärlek. Festivalen anordnades av kommunen och syftet var att ungdomarna i Uppsala län skulle få ett drog- och alkoholfritt alternativ för att fira skolavslutningen.

Brottofferjouren delade tält med Uppsala tjejjour och tillsammans spred vi information samt diskuterade med ungdomarna.

Utöver godis och spel – fick ungdomarna svara på en kortare enkät som handlade om deras erfarenheter av internetmobbing och så kallad facerape. Facerape innebär att ett Facebook-konto kapas och sedan manipuleras av någon annan än kontots verkliga ägare – utan ägarens samtycke. Internetmobbing och facerape är både allvarigt och kan vara traumatiserande för de utsatta. Facerape rubriceras som dataintrång och kan föranleda upp till två års fängelse. Dels på grund av internetmobbingens karaktäristiska gränslöshet vad avser både tid och rum – den utsatte är extremt exponerad – och dels för att facerape är kriminaliserat är det viktigt att undersöka omfattningen.

Enkäten besvarades av 69 tjejer och killar i åldrarna 12–26 år (majoriteten av undersökningsdeltagarna var mellan 12–17 år). Resultatet visade att 11,6 procent av deltagarna i undersökningen någon gång hade behandlats illa eller mobbats på internet. När det gäller facerape hade 62,3 procent av deltagarna någon gång utsatts. Av dessa hade 26,1 procent utsatts 1–2 gånger och 36,2 procent mer än 3 gånger.

Det fanns dock nyanser i hur de drabbade utsatts för facerape. Endast en liten del uppgav att de hade utsatts på ett "elakt sätt" och majoriteten sa

BOJ Uppsala-Knivstas tält var välbesökt när jouren medverkade på ungdomsfestivalen Fett më Kärlek i Uppsala. Jouren genomförde också en enkätundersökning under festivalen.

sig ha utsatts på ett "roligt sätt" (en nära vän som skojat). BOJ frågade även om ungdomarna själva hade behandlat någon illa eller mobbat på internet och 15,9 procent uppgav att de hade gjort det. 50,7 procent av del-

tagarna i undersökningen hade utsatt någon för facerape.

Rapporten i sin helhet kan rekvideras via BOJ Uppsala-Knivsta.

BROTTOFFERJOUREN I UPPSALA-KNIVSTA

BOJ Växjö satsar på stöd i skadestandsfrågor

I höst satsar BOJ på att mer konkret hjälpa människor med skadestandsfrågor. Det kan till exempel handla om att hjälpa till och göra en ansökan om brottsskadeersättning. Vi tror det är många som av olika orsaker inte får ut sitt skadestånd och ser det som en viktig uppgift. Vi hoppas kunna sprida detta på flera sätt, bland annat genom att ta fram en särskild folder med tydlig information

som kommer att finnas på viktiga platser i närområdet som advokatkontoren och Tingsrätten där våra vittnesstöd arbetar.

Vi välkomnar de som vill ha hjälp att höra av sig till BOJ, här finns människor med stor kompetens som är villiga att hjälpa till.

INGEGERD HÄGLUND

Brottofferjouren i Växjö

Jourerna berättar

Västra Mälardalen belönades med pris

Sparbanken Västra Mälardalen delar varje år ut 1 000 000 kronor till föreningar och föreningslivet. Den 27 maj fick Brottsofferjouren Västra Mälardalen av Sparbanken Västra Mälardalen motta ett pris på 25 000 kronor och en lokalt tillverkad statyett i form av ett träd.

Trygghetspriset får vi för våra insatser till brottsutsatta och vårt förebyggande arbete till brottsutsatta. Pengarna är öronmärkta för information om BOJ i skolor. Med dessa pengar och lite till ska vi återigen försöka få hit Sebastian Törnfeldt för att prata med eleverna om våldets konsekvenser. Förra gången han var här gjorde han ett mycket bra och gripande intryck på eleverna.

Det är också ett bevis på att de små jourer som samarbetar regionalt och utbyter erfarenheter kan åstadkomma en hel del på marknadsföringssidan. Marknadsföring, medlemsvärning och information är inget självskrivet utan kräver tid och resurser för brottsofferjourerna..

INGVAR OLSSON

Samordnare Brottsofferjouren i Västra Mälardalen

BOJ Västerort utökar upptagningsområdet

Den 1 juli utvidgades Brottsofferjouren i Västerorts upptagningsområde med anledning av att Brottsofferjouren i Solna-Sundbyberg-Ekerö upphörde med sin verksamhet.

BOJ Västerort välkomnar nu såväl brottsdrabbade som medlemmar och stödpersoner i kommunerna Solna, Sundbyberg och Ekerö till oss.

BROTTSOFFERJOUREN I VÄSTERORT

Ingvar Byström Karlsson ordförande i BOJ Västra Mälardalen tar emot priset av Mikael Bohman, VD för Sparbanken Västra Mälardalen.

Brottsofferjouren i Växjö informerar på medborgarkontoret

En dag i månaden finns Brottsofferjouren i Växjö på medborgarkontoret i Araby för att informera om BOJ. Det har blivit ett bra sätt för jouren att nå ut till personer med annat modersmål än svenska.

I år har Växjö kommun öppnat ett Medborgarkontor i stadsdelen Araby. I denna stadsdel bor många människor med en annan nationalitet än svensk. Medborgarkontoret hjälper till med myndighetskontakter, att fylla i formulär med mera, men det är också en mötespunkt för alla invånare i Växjö kommun.

Brottsofferjouren i Växjö har fått möjligheten att en eftermiddag i månaden vara på Medborgarkontoret för att informera besökande om vår verksamhet. Vi är alltid två personer från Brottsofferjouren och vi informerar både hela grupper och enskilda personer. De flesta vi träffar är människor med annan kultur

BOJ Växjö finns på plats på Medborgarkontoret i Araby en gång i månaden.

och språk än det svenska. Ibland kan det bli långa diskussioner och våra nysvenska vänner tycker att det är intressant att få höra om ideell samhällsverksamhet. Någon har varit intresserad av att arbeta ideellt i BOJ vilket vore bra då vi kan få en bredare språkkunskap i verksamheten.

INGELI GRÄNS, GULL-BRITT PERSSON

Stödperson respektive vittnesstöd, Brottsofferjouren Växjö

Jourerna berättar

Brottsofferjouren i Östra Skaraborg sammanfattar satsning mot hedersrelaterat våld

BOJ Östra Skaraborg har nu avslutat det ettåriga projektet mot hedersrelaterat våld som startade i augusti förra året med medel från Länsstyrelsen.

Projektet drevs i samverkan med polisens brottsoffergrupp i Skaraborg. Projektet hade fyra mål; interna utbildningar, samarbete med BOJ Riks angående stöd på eget språk, rekrytera nya stödpersoner med annan härkomst än den svenska samt samverkan med andra organisationer.

Vår interna utbildning genomfördes som studiecirkel för våra brottsofferstödare. Utbildningen besöktes bland annat av en kvinna från Irak som lever under skyddad identitet och som berättade sin historia. Vi fick också besök av en persisk kvinna som berättade om sin mångåriga kamp för att få tillbaka sitt barn som förts utomlands av sin far. Polisen gav vid två tillfällen lektioner i PATRIARK där delta-

garna fick göra hot och riskbedömningar på autentiska, fingerade fall. Utbildningen avslutades med en större föreläsning med Emre Gungör. Emre presenterar sig som svensk, turk, socionom, muslim och författare till boken *Varför mördar man sin dotter?* I den försöker han och hans medförfattare Nima Dervish förstå och ge en bakgrund till mekanismerna bakom hedersvåld genom att intervjua de män som mördade Fadime, Pela och Sara. Föreläsningen var välbesökt med deltagare från socialtjänsterna, Kvinnohuset, åklagarkammaren, skolkuratorerna, polisen med flera.

Från en av våra kommuner kom det in ett ärende från en romsk flicka. Det blev en ingång till en okänd värld och vi lärde känna Rosita Grönfors. Hon är ordförande i Rom & Resandes Kvinnojour om är Europas enda romska kvinnojour. Vi bjöd Rosita till Skövde och hon berättade om

den romska gruppens seder och kultur och inte minst om det hedersrelaterade våldet som förekommer. Vi var mycket stolta över att kunna erbjuda henne BOJs språkblad på Romani.

I maj var vi inbjudna tillsammans med polisen att berätta om vår verksamhet vid Bosnien Hercegovinas Rikskvinnokonferens på temat våld mot kvinnor. Dagen efter blev en av kvinnorna skjuten till döds av sin exsambo i Malmö. En tragisk händelse som ställer arbetet mot våld på sin spets.

Projektet är ännu inte utvärderat men det har presenterats på Länsstyrelsen i Västra Götaland och vi hoppas att kunna få stöd för att ytterligare utveckla vårt arbete mot våld i nära relationer och mot hedersrelaterat förtryck.

BROTTSOFFERJOURN I ÖSTRA SKARABORG

Lyckad medverkan på vårmässa i Luleå

Luleå Brottsofferjour marknadsförde sin verksamhet på Vårmässan i Luleå. Ett stort antal besökare på mässan fick information om BOJ.

Vårmässan är en blandad mässa med möbler, plantor, sommarmöbler, trädgårdsdesign, choklad (i år även med olika vinmakare så det fanns vinprovning och till och med champagneprovning), men mässan är även en plats där kommunen och organisationer finns.

Både föreningens verksamhet och det gemensamma projektet Skyddsnät som vi driver tillsammans med Rädda Barnen lokalt lyftes fram i möten med människor.

Våra ideella deltog och vittnesstöden fokuserade på att berätta om vittnesstödsverksamheten. Flera av vittnesstöden blev också positivt igenkända

Elsa Hassgren och Eva Forsberg från Luleå Brottsofferjour informerade om BOJ på vårmässan.

av personer som de mött i tingsrätten. Det som kanske var lite klurigt var att vår verksamhet serverar Luleå kommuns medborgare, men vissa besökare kom från andra kommuner.

Resultatet blev över förväntan och

föreningen kommer under hösten arbeta fram en marknadsföringsstrategi.

EVA FORSBERG

Luleå Brottsofferjour, Stödcentrum för unga brottsoffer och vittnen

Jourerna berättar

Nationell nätverksträff för Sveriges stödcentrum

Den 23-25 maj 2012 hölls den årliga nationella nätverkskonferensen för Sveriges alla stödcentrum. Denna gång var det Luleå och Luleå Brottsofferjour/Stödcentrum för unga brottsoffer och vittnen som ansvarade för dagarna. Cirka 40 personer från hela landet deltog.

Det var ett gediget program där huvudtemat var unga hbt-personers utsatthet för brott (hatbrott, partnervåld och hedersvåld). Även kunskap om unga hbt-personers hälsa samt hur vi ska arbeta för att nå ut med information om oss till denna grupp stod på programmet. På nästa års träff kommer en uppföljning att ske där vi berättar om vad vi gjort sedan förra träffen och där vi delar med oss av material med mera så att processen att nå fram fortsätter.

Efter nulägesrapport, genomgång av framgångar under året och vad vi behöver för tips från varandra höll vår fantastiska moderator Jan-Olof Madeleine Ågren i en egen föreläsning under rubriken *Hur många bokstäver är du?* Jan-Olof Madeleine höll ihop dagarna på ett fantastiskt sätt med sin unika personlighet, sin humor och inte minst sin kunskap. Moderatoren delade också med sig av sina erfarenheter som transperson. Vi hade också förmånen att få höra en lesbisk kvinna själv berätta

Sofia Kuno och Kina Sjöström på RFSL:s brottsofferjour.

om sin brottsutsatthet och om sin erfarenhet av våld från en partner, hur sjukvården hade bemött henne och framförallt vad hon hade behövt och önskat. I utvärderingarna framkom att deltagarna särskilt tog med sig hem var de personliga berättelserna. "Det blir liksom något som går in i en på ett sätt som gör att man kommer ihåg och kan bära med sig i arbetet framöver".

Under torsdagen höll RFSL:s brottsofferjour utbildning med oss så vi var lite mörade inför räckryssningen på kvällen, men då lyste solen och vinden mojade när deltagarna åkte ut i Luleås vackra skärgård (Luleå är Sveriges båttätaste stad räknat per invånare). Då det är ljus dygnet om valde några deltagare att sitta uppe upp till morgonkvisten för att se om detta verkligen var sant. Så på fredag förmiddag var det några trötta men

Moderatorn Jan-Olof Madeleine Ågren lotsade deltagarna genom nätverkskonferensen.

glada ögon som berättade att det inte varit någon skillnad från dagen när de suttit och vakat in natten vid fågelsjön utanför hotellet.

Ulla Graneli från Brottsofferjourernas Riksförbund berättade om och delade ut det material som utgavs från Riksförbundet när det gäller stöd till brottsutsatta hbt-personer.

EVA FORSBERG

Luleå Brottsofferjour, Stödcentrum för unga brottsoffer och vittnen

Vänersborg-Dalsland deltog på Äldremässa i Vänersborg

Jourens monter vid Äldremässan i Vänersborg var välbesökt. Deltagandet i mässan som besöktes av cirka 5 550 besökare var därför värdefull för att öka jourens synlighet och göra vår verksamhet känd.

Vad gäller verksamheten så har jouren hittills i år haft tre gånger så många brottsoffer att stödja. Detta har klarats av genom det tillskott av nyutbildade som jouren fick under våren. Glädjande nog har flera nya anmält sitt intresse för att arbeta i jouren. Genom detta har jouren bra förutsättningar för att ta emot fler brottsoffer och ge en god hjälp. Att rekrytera och ha tillräckligt antal stödare är prioriterat ihop med att ge stödarna vidareut-

bildning fortlöpande. Hösten startar med att styrelsen åker och besöker BOJ Karlstad för studiebesök och erfarenhetsutbyte. Senare i oktober är det regional utbildning för stödpersonerna i Uddevalla. Verksamheten vid Tingsrätten i Vänersborg är planerad och klar för hösten och vittnesstödsträff inplanerad. Jouren har inbjudits att föreläsa om sin verksamhet den 5 november i hörsalen på biblioteket i Vänersborg. Studiekväll med föreläsning av Jakob Carlander sker den 8 november.

Hösten är också späckad med centrala utbildningar och konferenser med Riksförbundet och Brottsoffermyndigheten där jouren deltar. Brottsofferjouren i Vänersborg-Dalsland arbetar med glädje vidare med

Rigmor Nilsson och Bengt Karlsson, BOJ Vänersborg-Dalsland, i jourens monter vid Äldremässan i Vänersborg.

stödverksamheten och med inriktningen att vara kvar som egen förening.

RUNE ANDREASSON

Brottsofferjouren i Vänersborg-Dalsland

Brottsofferjouren på Gotland firade 20-årsjubileum

Tisdagen den 3 juli firade BOJ Gotland sitt 20-årsjubileum. Vi fick en strålande vacker sommarkväll tillsammans i Restaurang Rosengården på Stora Torget i Visby.

Vi hade glädjen att som hedersgäster hälsa Riksförbundets ordförande Sven-Erik Alhem och generalsekreterare Eva Larsson välkomna. Övriga hedersgäster var polisens brottsoffersamordnare Ingela von Corsvant och polischef Magnus Holmér. Från tingsrätten kom tingsnotarie Carolina Bergqvist och Hanna Magnusson. Tillsammans med vittnesstödjare och brottsofferstödjare blev vi cirka 30 personer. Brottsofferjourens ordförande på Gotland Inger Mattsson hälsade oss alla välkomna till kvällen och en god måltid tillsammans.

Fredian Lundberg gav oss en tillbakablick till åren 1991–1992 då Brottsofferjouren Gotland bildades. Behovet av stöd till brottsutsatta människor hade samtidigt uppmärksamats av kyrkans personal och inom polisen.

Till första informationsmötet den 17 oktober 1991 kom det 60 personer. Riksförbundets dåvarande förbundssekreterare Per Svensson medverkade vid detta möte. Efter informationsmötet anmälde 25 personer sitt intresse för utbildning till brottsofferstödjare. Dessa 25 personer indelades i tre studiegrupper där cirkelledarna blev en präst, en militär och en polis. Av de 25 utbildade brottsofferstödjarna kvarstod 10–12 personer som blev de första aktiva brottsofferstödjarna.

Den 17 februari 1992 bildades BOJ Gotland. Mötesordförande var länspolis-mästare Uno de Fine Licht. Brottsofferjourens första styrelseordförande blev landshövding Torsten Andersson följt av landshövding Lillemor Arvidsson, Åke G Sjöberg samt Helge Hellström.

Brottsofferjouren i Kungsbacka startar samarbete för bättre stöd till våldsutsatta kvinnor

I september 2012 startas ett samarbete mellan polis, BOJ och Kriscentrum (socialtjänstens öppna insatser) för att tidigt erbjuda kvinnor hjälp.

Att vi redan i början av en polisutredning kan tillgodose kvinnans behov av stöd på detta sätt menar vi påverkar hela rättsprocessen i positiv riktning samt ger kvinnan större chans att ta sig igenom den på bästa sätt.

Hösten 2011 var BOJ, polis och personal från Kriscentrum i Kungsbacka och lyssnade på en föreläsning om Projekt Karin i Malmö. Det var en mycket inspi-

rerande föreläsning där Projekt Karin beskrev hur de arbetar för att öka stöd och skydd för kvinnor och barn utsatta för våld i nära relation. Redan på tåget hem föddes tanken att starta något liknande i Kungsbacka.

Det viktiga är att vi aktörer gör det vi ska och är bäst på, för att bespara lidande, tid och resurser. Målsägande måste alltid lämna sitt godkännande för att samverkan ska kunna ske.

ANNELI PETERSSON

Samordnare, Brottsofferjouren i Kungsbacka

Nuvarande ordförande Inger Mattson har fungerat som samordnare, utvecklare och ”motor” i BOJ Gotland under 14 år. Vittnesstödsverksamheten med början år 2003 har utvecklats under Inger Mattssons ledarskap. Idag är vittnesstödet lika självklart som brottsofferstödet. Inger Mattssons ledarskap har också medfört ett tryggt och självklart samarbete mellan BOJ och till exempel socialtjänsten, hälso- och sjukvården, kyrkan, tingsrätten och polisen.

Kriminalinspektör Sune Jacobsson har en stor del i att BOJ Gotland utvecklats till en stabil organisation. Han har medverkat i utbildningen av stödpersoner genom alla år. Dessutom har Sune Jacobsson aktivt arbetat för att synliggöra brottsofferjourens stödverksamhet inom polis-kåren så att det blivit självklart att fråga brottsutsatta om de vill ha kontakt med BOJ. Sune Jacobsson har under ett antal år medverkat som ordförande på BOJs årsmöten. Han har då svingat den ord-

förandeklubba han köpte i Jerusalem 1992 och skänkte till BOJ Gotland.

Vårt jubileum avslutades med tack- och-välgångsönskningar från Sven-Erik Alhem och diplom samt kristallänglar överlämnade av Eva Larsson.

Vårt önskemål inför nästa 20 år är att vi även fortsättningsvis får ett gott samarbete med alla myndigheter på Gotland samt att:

- fler, gärna yngre människor, vill utbilda sig till brottsoffer- och vittnesstödjare;
- vi också kan utbilda människor med annan etnisk bakgrund än svensk till brottsoffer- och vittnesstödjare;
- fler gotlänningar får kunskap om BOJ;
- fler vill bli stödande medlemmar i BOJ.

GUN-BRITT HÅKANSSON

Brottsoffer- och vittnesstödjare, ledamot i BOJ Gotlands styrelse

Brottsofferjourerna

BROTTSOFFER JOURN. 0200-212019

De lokala brottsofferjourerna ger stöd till brottsoffer, anhöriga och vittnen. Här finner du kontaktuppgifter till din närmaste jour. För postadresser och faxnummer se www.boj.se

Brottsofferjourernas Telefoncentral nås på 0200-21 20 19 och hjälper till att förmedla kontakt till alla lokala brottsofferjourer i Sverige.

För stöd på eget språk ring 0200-21 20 19 eller skicka e-post till kontakt@boj.se

Riksförbundets kansli når du på 08-644 88 00 eller riks@boj.se

Riksförbundets styrelse nås via styrelsen@boj.se

Läs mer om Brottsofferjourernas Riksförbunds verksamhet på www.boj.se eller på www.ungaboj.se

BLEKINGE LÄN

BLEKINGE
Karlshamn, Karlskrona, Olofström, Ronneby, Sölvesborg
Karlskrona: 0455-822 80
Karlshamn: 0454-192 92
Ronneby: 0457-177 74
info@blekinge.boj.se
www.blekinge.boj.se

DALARNAS LÄN

AVESTA-HEDEMORA
0225-77 45 77
070-627 90 17
info@avesta-hmora.boj.se
www.avesta-hmora.boj.se

BORLÄNGE-GAGNEF-SÄTER
0243-143 71
070-625 65 80
info@borlange.boj.se

FALUN
023-255 11
info@falun.boj.se
www.falun.boj.se

LEKSAND-RÄTTVIK
0247-133 21
info@leksand-rattvik.boj.se

LUDVIKA-SMEDJEBACKEN
0240-104 70
info@ludvika.boj.se
www.ludvika.boj.se

MALUNG-VANSBRO
0280-183 57
070-343 12 53
kvinnojourenmalungsalen@live.se

MORA-ORSA-ÄLVDALEN
0250-181 68
070-209 35 42
info@mora.boj.se
www.mora.boj.se

GOTLANDS LÄN

GOTLAND
0498-28 46 46
info@gotland.boj.se

GÄVLEBORGS LÄN

BOLLNÄS-OVANÅKER
0278-247 02
info@bollnas-ovanaker.boj.se
www.bollnas.boj.se

GÄSTRIKE VÄSTRA
Hofors, Sandviken, Ockelbo
026-25 90 00
070-696 58 24
info@gastrike.boj.se

GÄVLE
026-10 55 77
070-570 32 10
info@gavle.boj.se
www.gavle.boj.se

HUDIKSVALL-NORDANSTIG
0650-100 20
info@hudiksvall.boj.se

LJUSDAL
0651-101 01
0730-753 036
info@ljusdal.boj.se

SÖDERHAMN
0270-101 21
070-526 64 03
boj.soderhamn@telia.com

HALLANDS LÄN

FALKENBERG
0346-587 87
info@falkenberg.boj.se

KUNGSBACKA
0300-83 48 40
info@kungsbacka.boj.se

SÖDRA HALLAND
Halmstad, Hylte, Laholm
035-12 48 24
035-12 48 43
boj.halmstad@telia.com

VARBERG
0340-67 65 01
info@varberg.boj.se

JÄMTLANDS LÄN

JÄMTLAND
Berg, Bräcke, Härjedalen, Krokom, Ragunda, Strömsund, Åre, Östersund
063-51 24 00
073-801 45 64
info@jamtland.boj.se
www.jamtland.boj.se

JÖNKÖPINGS LÄN

HÖGLANDSKOMMUNERNA
Aneby, Eksjö, Nässjö, Sävsjö, Trands, Vetlanda
0381-138 55

JÖNKÖPING

Habo, Jönköping, Mullsjö
036-10 76 40
Vittnesstödssamordnare:
036-15 07 90
info@jonkoping.boj.se
www.jonkoping.boj.se

SMÅLAND WEST

Gislaved, Gnosjö, Vaggeryd, Värnamo
0370-158 77
info@smalandwest.boj.se
www.smalandwest.boj.se

KALMAR LÄN

OSKARSHAMN-MÖNSTERÅS-HÖGSBY
0491-176 00
info@oskarshamn.boj.se
www.oskarshamn.boj.se

SÖDRA KALMAR LÄN
Borgholm, Emmaboda, Kalmar, Mörylångå, Nybro, Torsås
0480-880 85
info@kalmar.boj.se
www.kalmar.boj.se

VIMMERBY-HULTSFRED
Hultsfred, Vimmerby, Västervik
0495-128 18
info@hultsfred.boj.se

KRONBERGS LÄN

SUNNERBO
Ljungby, Markaryd
Ljungby: 0372-145 21
Strömsnäsbruk: 0433-719 25
info@sunnerbo.boj.se
www.sunnerbo.boj.se

VÄXJÖ
Alvesta, Lessebo, Tingsryd, Uppvidinge, Växjö
0470-456 94
info@vaxjo.boj.se
www.vaxjo.boj.se

ÄLMHULT
0476-169 31
info@almhult.boj.se

NORRBOTTENS LÄN

ARVIDSAUR-ÄRJEPLÖG
0960 131 50

BODEN
0921-124 44
info@boden.boj.se
www.boden.boj.se

LULEÅ
0920-104 13
info@lulea.boj.se
www.lulea.boj.se

PILEÅ-ÄLVSBYN
0911-181 81

SKÅNE LÄN

HELINGSBORG-HÖGANÄS-BJUUV
042-13 37 00
boj.helsingborg@telia.com
www.helsingborg.boj.se

HÄSSLEHOLM-OSBY-PERSTORP
0451-127 17
info@hassleholm.boj.se

LANDSKRONA-SVALÖV
0418-43 61 71
info@landskrona.boj.se

MELLERSTA SKÅNE
Eslov, Hörby, Hör, Kävlinge, Lomma, Lund, Staffanstorp
046-32 32 98
info@mskane.boj.se
www.mskane.boj.se

NORDÖSTRA SKÅNE
Bromölla, Kristianstad, Östra Göinge
044-12 17 33
info@noskane.boj.se

BROTTSOFFER- OCH KVINNOJOURN SÖDERSLÄTT
Svedala, Trelleborg, Vellinge
0410-103 70
Kvinnojourn: 0410-477 00
info@trelleborg.boj.se
www.trelleborg.boj.se

BROTTSOFFER- OCH KVINNOJOURN SYDÖSTRA SKÅNE
Sjöbo, Skurup, Ystad
0411-783 77
info@brottsoffer-kvinnojouren.se
www.brottsoffer-kvinnojouren.se

ÄNGELHOLM
Båstad, Klippan, Åstorp, Ängelholm, Örkelljunga
0431-143 00
info@engelholm.boj.se
www.engelholm.boj.se

ÖSTERLEN
Simrishamn, Tomelilla
0417-123 12
info@osterlen.boj.se
www.osterlen.boj.se

STOCKHOLMS LÄN

HANINGE-NYNÄSHAMN
08-777 85 00
info@haninge.boj.se
www.haninge.boj.se

Brottsofferjourerna

HUDDINGE-BOTKYRKA

08-710 01 02
070-772 01 02
info@h-b.boj.se

NACKA-TYRESÖ-VÄRMDÖ

08-466 91 66
boj.ntv@telia.com

NORRORT

Järfälla, Sigtuna, Sollentuna,
Upplands Väsby, Upplands-Bro
08-591 272 00
070-365 66 06
info@norrorts.boj.se
www.norrorts.boj.se

NORRTÄLJE

0176-571 81
info@norrtalje.boj.se

SKÄRHOLMEN

08-708 95 80
skarholmenboj@telia.com

SPÅNGA-KISTA

08-36 44 99
info@spanga-kista.boj.se
www.spanga-kista.boj.se

STOCKHOLMS

INNERSTAD-LIDINGÖ

08-612 21 21
info@stockholmsinnerstad-
-lidningo.boj.se
www.@stockholmsinnerstad-
-lidningo.boj.se

SYDOST

08-604 19 50
info@farsta.boj.se
www.farsta.boj.se

BROTTSOFFER-, KVINNO- OCH TJEJJOUREN SÖDER- TÄLJE-SALEM-NYKVARN

08-550 147 34
070-494 68 75
info@sodertalje.boj.se
www.sodertalje.boj.se

SÖDRA ROSLAGEN

Danderyd, Täby, Vallentuna,
Vaxholm, Österåker
08-768 83 82
0739-39 44 76
info@sodraroslagen.boj.se

VÄSTERORT

Stockholm västerort, Solna,
Sundbyberg, Ekerö
08-89 70 00
info@vasterort.boj.se
www.vasterort.boj.se

SÖDERMANLANDS LÄN

ESKILSTUNA

016-12 62 10
info@eskilstuna.boj.se
www.eskilstuna.boj.se

KATRINEHOLM- FLEN-VINGÅKER

0150-780 17
boj-katrineholm@telia.com
www.katrineholm.boj.se

STRÄNGNÄS

0152-176 00
info@strangnas.boj.se

ÖSTRA SÖRMLAND

Gnesta, Nyköping,
Oxelösund, Trosa
0155-28 62 20
info@o-sormland.boj.se
www.ostrasormland.boj.se

UPPSALA LÄN

ENKÖPING-HÅBO

0171-262 06, 070-464 78 31
info@enkoping-habo.boj.se
www.enkoping-habo.boj.se

NORDUPPLAND

Tierp, Ål, Almkärlby, Östhammar
Tierp: 0293-712 20
Östhammar: 0173-212 21
info@norduppland.boj.se

UPPSALA-KNIVSTA

Kommuner: Knivsta, Uppsala
018-10 65 00
info@ uppsala.boj.se
www. uppsala.boj.se

VÄRMLANDS LÄN

VÄSTRA VÄRMLAND

Arvika, Eda, Årjäng
0570-104 54
info@vvarmland.boj.se

NORRA VÄRMLAND

Hagfors, Munkfors,
Sunne, Torsby
0563-514 20, 070-713 06 66
info@n-varmland.boj.se
www.n-varmland.boj.se

SÖDRA VÄRMLAND

Forshaga, Grums, Hammarö,
Karlstad, Kil, Säffle
054-18 28 88
info@sodravarmaland.boj.se
www.sodravarmaland.boj.se

ÖSTRA VÄRMLAND

Filipstad, Kristinehamn, Storfors
0550-122 20
info@ostravarmaland.boj.se
www.ostravarmaland.boj.se

VÄSTERBOTTENS LÄN

DOROTEÅ

0942-100 93

LYCKSELE

Lycksele, Storuman, Sorsele
0730-77 73 03

SKELLEFTÅ

Malå, Norsjö, Skellefteå
0910-70 18 20
boj.skelleftea@gmail.com

UMEÅ

Bjurholm, Nordmaling,
Robertsfors, Umeå, Vindeln,
Vännäs, Åsele
010-568 23 73
info@umea.boj.se
www.umea.boj.se

VILHELMINA

070-204 75 53
brottsofferjouren@
vilhelmina.se

VÄSTERNORRLANDS LÄN

HÄRNÖSAND

0611-177 80
info@harnosand.boj.se
www.harnosand.boj.se

KRAMFORS

0612-137 96

SOLLEFTEÅ

0620-170 07
info@solleftea.boj.se
www.solleftea.boj.se

SUNDSVALL-MEDELPADE

Sundsvall, Timrå, Ånge
060-19 22 77
info@sundsvall.boj.se
www.sundsvall.boj.se

ÖRNSKÖLDSEVIK

0200-21 20 19
info@ornskoldsvik.boj.se
www.ornskoldsvik.boj.se

VÄSTMANLANDS LÄN

HALLSTAHAMMAR- SURAHAMMAR

0220-173 37
info@hallstahammar.boj.se
www.hallstahammar.boj.se

VÄSTRA MÅLARDALEN

Arboga, Kungsör, Köping
0221-200 91
info@vmalardalen.boj.se
www.vmalardalen.boj.se

SALA-HEBY

0224-864 40
info@sala-heby.boj.se
www.sala-heby.boj.se

VÄSTERÅS

Fagersta, Norberg,
Skinskatteberg, Västerås
021-41 32 60
info@vasteras.boj.se
www.vasteras.boj.se
Stödcentrum för Unga
Västerås: 010-567 63 25
stodcentrum@vasteras.
boj.se

VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

ALE

0303-33 06 44
info@ale.boj.se

ALINGSÅS-LERUM- VÄRGÅRDA-HERRLJUNGA

0322-63 97 97
info@alingsas.boj.se

BORÅS

Bollebygd, Borås, Mark, Sven-
ljunga, Tranemo, Ulricehamn
033-10 11 05
info@boras-sjuharad.boj.se

KUNGÄLV

Kungälv, Orust, Tjörn,
Stenungsund
0303-177 09
info@kungalv.boj.se
www.kungalv.boj.se

MÖLNDAL-HÄRRYDA

Mölnadal, Härryda, Göteborg,
Partille
031-27 02 21
0708-27 02 08
info@molndal-harryda.boj.se

STRÖMSTAD

0703-31 81 89
info@stromstad.boj.se
www.stromstad.boj.se

TROLLHÄTTAN-LILLA EDET

0520-805 14
070-232 02 54
Vittnesstöd: 073-905 50 85
info@trollhattan.boj.se
www.trollhattan.boj.se

UDDEVALLA-MUNKEDAL- LYSEKIL-SOTENÄS

0522-151 31
Vittnesstöd: 070-240 39 65

VÄNERSBORG-DALSÅS

Bengtstorp, Dals-Ed, Färgelanda,
Mellerud, Vänersborg, Åmål
0521-147 17
0709-84 55 64
info@vanersborg.boj.se

VÄSTRA SKARABORG

Essunga, Grästorps, Götene,
Lidköping, Skara, Vara
0510-235 88
boj.vskaraborg@telia.com

ÖSTRA SKARABORG

Falköping, Gullspång, Hjo, Karls-
borg, Mariestad, Skövde, Tibro,
Tidaholm, Töreboda
0500-48 75 43
info@ostraskaraborg.boj.se
www.ostraskaraborg.boj.se

ÖREBRO LÄN

SYDNÄRKE

Askersund, Hallsberg,
Kumla, Laxå
0582-154 24, 070-535 91 44
info@sydnarke.boj.se

BERGSLAGEN

Degerfors, Hällefors, Karlskoga,
Lindesberg, Ljusnärberg, Nora
0586-576 49
info@bergslagen.boj.se
www.bergslagen.boj.se

ÖREBRO-LEKEBERG

019-12 14 44
info@orebro-lekeberg.boj.se
www.orebro.boj.se

ÖSTERGÖTLANDS LÄN

LINKÖPING

Kinda, Linköping, Ydre,
Åtvidaberg
013-10 44 00
boj-linkoping@telia.com
www.boj-linkoping.se

MOTALA-VADSTENA

0141-23 44 94
bojmo@telia.com

SYDVÄSTRA ÖSTERGÖTLAND

Boxholm, Mjölby, Ödeshög
0142-880 88
info@sv-ostergotland.boj.se

ÖSTRA ÖSTERGÖTLAND

Finspång, Norrköping,
Söderköping, Valdemarsvik
011-10 28 89
boj.norrkoping@telia.com
www.bojost.se

Skyddsnäts metoder sprids

Genom BOJs och Rädda Barnens gemensamma projekt Skyddsnät får unga lära sig om sina rättigheter och var de kan få stöd om de utsätts för brott. Nu får ännu fler möjlighet att använda sig av Skyddsnäts uppskattade metoder.

Text: Amanda Säfström

Skyddsnät

■ Skyddsnät är BOJ och Rädda Barnens samarbetsprojekt.

■ Projektets syfte är att unga som utsätts för våld ska erbjudas och få det stöd och den information de behöver.

■ Målgruppen är ungdomar mellan 13 och 18 år.

■ Projektet startade 2009 och är finansierat av Arvsfonden.

■ Skyddsnät har en egen flik på www.ungaboj.se och finns också på Facebook.

■ Skyddsnäts metodbok och pass kan beställas på www.boj.se.

– **Vi har fått många frågor** om Skyddsnäts material. Bland annat har lärare och personal på stödcentrum för unga brottsoffer velat ta del av det, berättar Johanna Karlsson, projektledare för Skyddsnät.

Skyddsnät har funnits i tre år och under tiden har en metod utvecklats för att ge unga kunskap om vilka rättigheter de har och vilket stöd de kan få om de utsätts för brott. Under informationspass träffar två informatörer en grupp unga, gör övningar och informerar om brottsutsattas rättigheter och stödmöjligheter. Varje pass är en timme långt och utgår från en metodbok som utarbetats i samarbete med en jurist och en pedagog. En viktig utgångspunkt i Skyddsnäts arbete är att alla deltagare ska känna sig delaktiga.

– Deltagarna får uttrycka sig verbalt och använda kroppen för att ta ställning till olika påståenden, men det är alltid okej att säga pass för den som inte vill prata. Skyddsnäts metod är att skapa reflektion och sprida kunskap genom delaktighet, berättar Johanna Karlsson.

Nu blir det möjligt för fler aktörer som möter unga att hålla i Skyddsnäts pass. På ett seminarium den 11 september lanserades *Skyddsnät. En metodbok för att informera och diskutera brottsutsatthet med ungdomar* skriven av projektledarna Johanna Karlsson

FOTO: KARINFORM

Skyddsnät har funnits i tre år och under tiden har en metod utvecklats för att ge unga kunskap om vilka rättigheter de har och vilket stöd de kan få om de utsätts för brott. Nu släpps Skyddsnäts metodbok och tillhörande pass.

och Louise Forsberg. Boken beskriver grundläggande rättigheter för brottsutsatta, barnkonventionen, vad som händer efter en polisanmälan, vilket stöd som finns att få för unga och Skyddsnäts metoder.

– Metodboken innehåller bakgrundkunskap som är viktig att ha som grund när man håller i passen, säger Johanna Karlsson.

Till boken följer också häftet *Pass 1 & 2* som innehåller utförliga instruktioner för hur Skyddsnäts informationspass går till.

Skyddsnät drivs med medel från Arvsfonden och finns idag på fem orter i landet. På projektorterna samverkar brottsofferjourer och Rädda Barnens föreningar lokalt. Flera orter är på väg in i projektet som pågår till årsskiftet. Under hösten kommer också en handbok särskilt riktad till lokalföreningar inom Rädda Barnen och BOJ. Handboken ska ge stöd för föreningar som vill starta upp Skyddsnät på sin ort.

Hittills har över 1 500 unga deltagit i projektets informationspass.

– Jag slås varje gång vi håller passen över hur bra de fungerar och det vittnar också utvärderingarna om. Många deltagare skriver att det har varit roligt och att de har fått lära sig mer om sina rättigheter, berättar Johanna Karlsson. ■

” Skyddsnäts metod är att skapa reflektion och sprida kunskap genom delaktighet.